

accent

SVERIGES STÖRSTA TIDNING OM DROGER OCH NYKTERHET

EN TIDNING FRÅN IOGT-NTO
NUMMER 4
MAJ 2006
PRIS: 20 KR

NEJ TILL NÄTALKOHOL
DROGTEST PÅ BANKEN
PIPPI PÅ FÅGLAR
MELLAN STOLARNA
TAMSINEFFEKTEN
HEMLÖSAS TEATER
STÖD I ÖDESHÖG

Bättre nykter än måttlig

MÅTTLIGHETSDRICKANDETS HÄLSOEFFEKTER KARTLAGDA

Saxenborg

Pensionat & Konferens

770 13 Grangärde • 0240-64 00 11 • www.saxenborg.se

Boka in vår traditionella
trivselvecka
3-9 juli

Koppla av med trevliga vänner
och god mat på Saxenborg
i sommarskrud!

13:e Heimdagshälja
2-6 augusti

Utflykt, boule-turnering mm,
samt god gemenskap.

Uppl.: Solveig Lundkvist, 0150-280 48

Välkommen året runt till IOGT-NTO Dalarnas Kurs- och Fritidsgård

Helårsöppen
anläggning med
milsvid utsikt
över Siljan

29/4-20/5 **Lördagsdansen** kl 18-22
Bo gärna kvar! 225 kr/person inkl frukost.

13/5 **Vårdag** med konst och musik kl 14.

25-28/5 **Konst kring Siljan**

10-11/6 **Försommardagar**

med hantverkare, prova på, grillning,
lekar och majstångsresning m m. Kl 11-17.

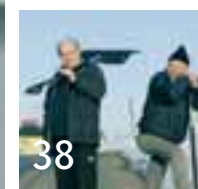
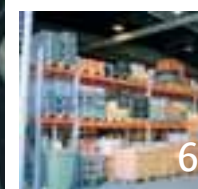
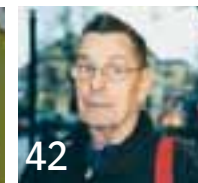
Studiecirkel på Åsengården?

Kontakta NBV i Mora, 0250-141 47.

STUGOR • RUM • CAMPING

OBS! Ny e-post Hyr per dygn, kortvecka eller vecka
Vecka 17-22 samt 41-47 har vi förmånspriser
Tel: 0250-210 70, 070-546 65 41 • Fax: 0250-215 40
asengarden@telia.com • www.asengarden.nu

OMSLAGSBILD: TORKEL EDENBORG

INNEHÅLL

ACCENT NR 4 2006

SYSTEMFEL VID ALKOHOLFORSKNING	4
FORTSATT FÖRBUD MOT INTERNETALKOHOL	6
MELLAN STOLARNA	8
SEB DROGTESTAR NYANSTÄLLDA	16
EMPATISKA JÄGARE	20
KULTUR BRA FÖR FOLKHÄLSAN	26
TAMSIN ROSE ÖPPNAR STÄNGDA DÖRRAR	28
TEATER MED HEMLÖSA	32
DE FÖRSTA INVANDRARNAS	35
KAMRATSTÖD BLIR KOOPERATIV	38
THURE JADESTIG SLÄPPER KLUBBAN	42

FASTA AVDELNINGAR

NYHETER	4
HÄLSA	26
RECENSIONER	34
KRÖNIKA	36
KRYSS	37
DEBATT	48
BREV	49
LEDARE	50
NÄSTA NUMMER	51

Vägen till en bättre försäkring!

Bilar är dyra i drift. För att inte tala om när något händer. Du som är medlem i IOGT-NTO-rörelsen kan teckna en förmånlig bilförsäkring som ger dig ett bra försäkringsskydd till en låg kostnad. Teckna till två av marknades bästa tilläggförsäkringar och du får ännu mer!

• BilAllrisk

Du betalar t.ex. ingen självrisk vid uppsåtlig skadegörelse, parkeringsskada eller djurkollision. Du får dessutom ersättning vid plötslig och oförutsedd händelse.

• Assistans

Du får hjälp inom en timme, dygnet runt – oavsett om bilen inte vill starta, om du har låst in bilnycklarna eller om du glömt att tanka.

Ring 0200-87 50 00 för mer information
eller besök www.salusansvar.se/iogtnto

IOGT-NTO

I samarbete med SalusAnsvar

VÄLKOMMEN

Blandningen är styrkan

Det är styrkan, att det är så blandat. Den repliken återkommer gång på gång när jag pratar med medlemmarna i kamratstödsföreningen i Ödeshög. En del av dem är före detta missbrukare, andra har varit nykterister i hela sitt liv, några är flyktingar, andra är födda och uppväxta på orten. Men alla är de kamrater som har stöd av varandra.

Att blanda människor med olika bakgrund, olika erfarenheter och olika sätt att se på tillvaron är förstås en styrka på många fler håll än i Ödeshög. På Accentredaktionen brukar vi säga att det är en styrka att vi är bra på olika saker. För IOGT-NTO-förbundet är det en styrka inte bara att antalet medlemmar fortsätter att öka utan också att medlemmarna, både gamla och nya, kan bidra med många olika erfarenheter till de gemensamma aktiviteterna.

Om du bläddrar vidare i tidningen, hoppas jag att du även här ska hitta en intressant blandning – av nyheter, reportage, debatt och möten med människor som har något att berätta. På nyhetsidorna berättar vi om forskarna som slagit hål på den etablera-

de sanningen att vin är nyttigt för hjärtat. I det stora reportaget visar vi hur missbrukare med psykiska problem hamnar mellan stolarna hos kommuner och landsting. Längre fram möter du kamratstödsgruppen som bildat kooperativ, och på vägen till de sidorna hittar du en hel del annat gott och blandat.

Läs, reagera och hör gärna av dig! ■
(08-672 60 51, eva.ahlstrom@iogt.se)

**”Att blanda människor
med olika bakgrund, olika
erfarenheter och olika sätt
att se på tillvaron är förstås
en styrka.”**

Eva Åhlström
chefredaktör

Systemfel vid forskning om alkoholnytta

Måttlighetsdrickare är inte friskare än nykterister

Forskare har hittat ett systemfel i 47 av 54 undersökningar som visar att måttlighetsdrickare är friskare än nykterister.

Tänk om en undersökning skulle visa att folk som inte dricker alkohol i genomsnitt är kortare till växten, har mindre fysisk styrka, sämre försörjningsförmåga och sämre förståelse av sammansatta ord? Det krävs inget statistiskt fusk. Bara att ta med ett stort antal barn i undersökningen, vilka då självklart räknas till kategorin nykterister. Men så går det väl inte till i verkligheten? Var inte så säker.

Alkohol i måttliga mängder anses ha en positiv effekt, framförallt på hjärtats kranskärl. De flesta undersökningar visar på att de som dricker måttligt lever längre än de som inte dricker alls. Men hur är dessa undersökningar gjorda?

Systematiska fel

En grupp forskare under ledning av Kaye Middleton Fillmore på University of California har genomfört vad som kallas en meta-analys (alltså en analys av analyser), som redovisas i senaste numret (1-3 2006) av den vetenskapliga tidskriften *Addiction Research and Theory*. Artikeln heter *Moderate alcohol use and reduced mortality risk: Systematic error in prospective studies* (Måttligt alkoholbruk och lägre risk för dödlighet: Systematiskt fel i prospektiva

Att vin skulle vara bra för hjärtat och att nykterister lever kortare är forskarsanningar som nu dementeras.

effekter, men de två undersökningar som är felfria visar inte på någon större risk för långtidsnyktra.

[Delar man inte in de undersökta i grupper som ”nyktra”, ”måttliga” osv utan använder sig av en strikt kontinuerlig modell – det vill säga räknar i gram per dag och går från ingen alkoholkonsumtion och vidare uppåt – visar det sig att de som löper lägsta risken är de som konsumerar minst eller ingenting alls.]

Äldre är nyktrare

Ett väl etablerat faktum är att personer i takt med stigande ålder och vikande hälsa drar ner på sin alkoholkonsumtion, dricker bara sporadiskt, eller helt slutar.

Dessa personer har av högst naturliga skäl inte så långt kvar att leva. Men om man konstant räknar dessa människor till kategorin nykterister, det vill säga konsekvent mäter på fel sätt kan man nå resultat som verkar väl underbyggda.

Nämligen att ”nykterister” är sjukare än måttlighetskonsumenter och att alkoholens skyddande effekter överdrivs. ”Med andra ord”, skriver forskarna, ”kan regelbunden och måttlig konsumtion av alkohol vara ett tecken på god hälsa hos medelålders och äldre, och inte en orsak.”

LARS ÅKE AUGUSTSSON

måttlighetskonsumenter. De sju undersökningar som är utan felaktigheter finner ingen signifikant skillnad mellan långtidsnyktra och alkoholkonsumenter.

Samma mönster

Undersökningar av dödlighet i kranskärlssjukdom följer samma mönster. Felaktiga förutsättningar ger resultat som pekar på hjärtskyddande

risten. 2) Att man inte skiljer på sporadiska alkoholkonsumenter (alkohol högst en gång per månad) och långvariga nykterister.

De undersökningar som gäller alla slags dödsfall och som innehåller den första felaktigheten (39% av de gjorda undersökningarna) eller båda felaktigheterna (48 %), kommer till resultatet att ”nykterister” löper större risk än

dödsfall i kranskärlssjukdom (CHD). Man tittade man på förekomsten av två felaktigheter: 1) Att man inte skiljer på tidigare alkoholkonsumenter och långvariga nykte-

undersökningar).

Man analyserade 54 prospektiva – som alltså följer en utveckling framåt – undersökningar av alla slags dödsfall och 35 undersökningar av

”Rosengren har vunnit målet men vi är på ruta ett när det gäller huvudfrågan om importförbudet.”

ULF STIGARE, ADVOKAT OCH OMBUD FÖR KLAS ROSENGREN OCH DE ÖVRIGA I MÅLET OM BESLAGTAGEN INTERNETBESTÄLLD ALKOHOL SOM FATT ETT FÖRHANDSUTLÅTANDE AV EU:S GENERALADVOKAT.

Sprutbytes-ja i riksdagen

SPRUTBYTE Riksdagens sammansatta justitie- och socialutskott säger ja till regeringens omstridda lagförslag om sprututbyte för narkomaner, meddelar Drugnews. Samtidigt menar man att målet om ett narkotikafritt samhälle bör ligga fast. Riksdagsdebatt och omröstning om betänkandet Svensk narkotikapolitik skedde efter pressläggning, den 26 april.

Skatt på alkoläsk dröjer

ALKOHOLSKATT Det blir ingen särskild alkoläskskatt i vår. Förslaget var med i den budgetuppgörelse som den socialdemokratiska regeringen träffade med vänsterpartiet och miljöpartiet.

Skälet är att finansdepartementet haft svårt att komma fram till en tydlig avgränsning av alkoläsk. Enligt en definition får man glögg, enligt en annan cider. Och man har inte klarat av att presentera ett förslag i tid för att det skulle kunna behandlas av riksdagen i vår, skriver Drugnews.

115 miljoner till drogförebyggande

FÖREBYGGARSTÖD 115 miljoner kronor ska regeringen satsa på kommunernas drogförebyggande arbete. Omkring 50 miljoner av dessa viks för särskilda insatser för barn till föräldrar med miss-

bruksproblem eller psykisk ohälsa. Ungefär lika mycket öronmärks för kommuners alkohol- och narkotikaförebyggande insatser – exempelvis föräldrastöd, trafiknykterhet, insatser i skola och på arbetsplatser. Samt även bekämpa tillgänglighet på narkotika och svartsprit. Medlen ska även kunna användas för fortsatta anställningar av lokala drogsamordnare.

Nära 14,8 miljoner kronor riktas även för insatser i öppenvården för ungdomar som riskerar utveckla eller har fastnat i drogmisbruk, skriver Drugnews.

Spendrups gör långfilm

REKLAM Öltillverkaren Spendrups gör långfilm med karaktärer från sin öltreklam. Filmen regisseras av Henrik Schyffert. I huvudrollen finns programpresentatören Pontus Gårdinger. Ölffretaget överväger att söka kultursponsring för satsningen.

Stockholmsbussar får alkolås

ALKOHOLÅS Alkolås ska successivt installeras i alla SL-bussar i Stockholms län. Låset gör att bussen inte går att starta om föraren är påverkad av alkohol. Det har landstingsfullmäktige i Stockholm beslutat.

Förbud kvar mot nätalkohol

Generaladvokaten stödjer Sveriges linje efter lagändring

I ett förslag till EG-domstolen ger i mars domstolens generaladvokat i princip klartecken för det svenska importförbudet av alkohol för privatpersoner.

Generaladvokatens besked är inte bindande för EUs domstol, men om domstolen går på samma linje kan Sverige fortsätta stoppa internetalkoholen.

Frågan om det svenska förbudet mot privatimporterad alkohol hamnade hos EG-domstolen sedan Högsta domstolen bett om ett så kallat förhandsbesked om hur EG-rätten ska tolkas. Förhandsbeskedet ska vägleda Högsta domstolen i ett mål där några svenskar fått alkohol beställd från Spanien beslagtagna av tullen 2004.

Framgång för Sverige

Förhandsbeskedet är en framgång för den svenska linjen på två väsentliga punkter.

Generaladvokaten slår visserligen fast att det svenska förbudet mot privatimporterad alkohol kan leda till att kunder diskrimineras. Men han avstår från att klargöra om det svenska förbudet ska slopas. Skälet är troligen att diskrimineringshindret som fanns 2004 och som ligger till grund för bedömningen, har upphört.

Problemet då, 2004, var att Systembolaget kunde neka

”Förbudet mot distanshandel med alkohol är en del av monopolets funktionssätt, slår advokaten fast.”

privatpersoner att via bolaget ta hem alkohol, en regel som aldrig använts.

Men 1 januari 2005 trädde en ny lag i kraft som ålägger Systembolaget att verkställa alla beställningar, även om de gäller import från andra länder.

Den andra, och kanske viktigare framgången för den svenska linjen, är att general-

Tullens lager av beslagtagna internetalkohol.

EU:s generaladvokat godkände det svenska förbudet mot internetbeställd alkohol för privatpersoner. Under förutsättning att Systembolaget inte nekar någon att beställa via bolaget.

advokaten godkänner förbudet av folkhälsoskäl.

Förbudet mot distanshandel med alkohol är en del av monopolets funktionssätt, slår advokaten fast.

Två domar kvar

Nu återstår två domar. Den i Högsta domstolen och den i EG-domstolen. HD-domen, som avgörs någon gång nästa

år, kan leda till skadestånd och att den beslagtagna alkoholen får lämnas tillbaka. Detta eftersom andra regler gällde 2004. Domen i EG-domstolen kan, men behöver inte, göra samma bedömning.

Om reglerna som gäller i dag tillämpas kan alltså importförbudet bli godkänt även i fortsättningen.

MÅRTEN GUDMUNDHS

Italien skärper lagen mot rattfylleri

Nu blir det vanligare med alkoholtester på bilförare i Italien. Om polisen prioriterar de nya riktlinjerna.

Middag med ett par glas vin, ett litet glas starkvin efter maten och sedan glatt köra bilen hem. Det är helt normalt i Italien, trots att det i teorin är förbjudet även här att köra med alkohol i blodet.

Att polisen gör alkoholtester är extremt ovanligt. I dag sker det nästan bara vid olyckor, om någon av de inblandade är synligt alkoholpåverkad eller kan misstänkas ha tagit narkotika. Problemet har varit att de misstänkta kunnat neka att testa sig.

Nya riktlinjer

Nu har inrikesministeriet, som är ansvarigt för en av de två stora poliskårerna, skickat ut riktlinjerna för hur den nya trafiklagen från 2003 ska till-

Trots skärpt lag prioriterar inte polisen alkoholtester.

lämpas, och meningen är att testerna ska komma igång på allvar. Dessutom poängteras att testerna är obligatoriska, och den som vägrar åtalas automatiskt för rattfylleri, vilket kan ge upp till 10 000 kronor i böter och indragande av körkort i högst tre månader.

Även narkotika omfattas av lagen, och polisen har rätt att ta saliv för en snabbtest. Om de visar att föraren tagit narkotika, eller har för hög promillehalt (över 0,5), har polisen rätt att be honom eller

henne att följa med till sjukhus för blodprov. Ingen kan däremot tvingas, eftersom det inte handlar om brott som kräver arrest.

Ingen ökning

Trots att den nya lagen om alkohol- och narkotikatesterna alltså funnits sedan 2003, har inte antalet brott registrerade av polisen ökat nämnvärt. År 2002 upptäcktes 21 076 förare med för höga alkoholhalter, 2005 23 729. Det beror, enligt trafikpoliser

Accent pratat med, på att det fortfarande inte görs några test om det inte händer allvarliga olyckor. Några siffror på om testerna ökat eller inte, finns inte.

Inte prioriterad

Enligt samma trafikpoliser, som vill vara anonyma eftersom den officiella versionen är annorlunda, är kampen mot rattfylleri inte prioriterad ens nu när de fått riktlinjerna. Från polisledningen kommer signaler om att bekämpa de höga hastigheterna på vägarna, men det ges inga direkta order om att starta alkoholtester längs med vägarna.

Ta alkoholtester anses vara slöseri med tid, plus att det inte finns stöd från italienarna själva för den här typen av tester. För de flesta, inklusive poliserna själva, är det en rättighet att kunna ta sig ett glas vin eller två och sedan köra bil.

KRISTINA WALLIN

Största tullbeslaget någonsin av nätalkohol

50 000 liter sprit, vin och öl på 140 pallar. Det rekordbeslaget gjorde tullen i början av april hos budfirman Box Delivery i Jönköping. Det är det största smuggelbeslaget någonsin i landet av nätbeställd alkohol.

Alkoholen härrör troligen från Tyskland och har sannolikt fraktats i omgångar till budfirman. Tullen tvingades anlita fyra långtradare för att köra ner

beslaget till Göteborg för analys.

Ifjol snuvade tullen omkring 1 100 beställare på totalt 8 000 liter sprit, 14 000 liter vin och 30 000 liter öl vid cirka 50 beslag av nätalkohol. I år hade före gårdagens beslag 30 000 liter alkoholdrycker stoppats, det största på 12 000 liter i Sundsvall, rapporterar Drugnews.

MÅRTEN GUDMUNDHS

SOBERT LADDAR FÖR HOCKEY-VM

Mellan stolarna

Svårt att få rätt vård för
psykiskt sjuka missbrukare

Grova våldsdåd, fler hemlösa och förvirrade människor som bollas mellan missbruksvård och psykvård. Ingen vill ta ett helhetsansvar för dem som lider av både missbruk och psykisk sjukdom. Så ser verkligheten ut i Sverige 2006, drygt tio år efter psykiatrireformen.

Men det finns hopp. En halv miljard har anslagits av regeringen för att öka samarbetet mellan kommun och landsting och förhoppningsvis förbättra situationen för de sjuka. Projektet Vasagatan Stödteam i Sundbyberg har kommit igång tack vare de öronmärkta pengarna.

A

mfetamin, alkohol, hasch och heroin sedan 20-årsåldern. Stefans historia är lång och tung och kantad av misslyckade försök till rehabilitering, tröstlösa rop på hjälp, vård och stöd. Förutom missbruket insåg han tidigt att han också led av fobier.

– Men när jag sökte hjälp för mina psykiska besvär fick jag bara antabus utskrivet. Psykvården ansåg att fobierna berodde på mitt missbruk. I själva verket hade jag fobier även innan jag började missbruka, säger Stefan, som i dag är 45 år.

Han bor sedan ett antal månader i en egen lägenhet på Vasagatan Stödteam i Sundbyberg. Trivs bra, säger han försiktigt.

Känner sig trygg för första gången på länge.

Boendet, som drogs igång i december förra året, är ett av de hundratals projekt som fått pengar från regeringen. Här bor sju vuxna med olika psykiatriska diagnoser som ADHD, ångest, borderline och depressioner. Detta i kombination med ett tidigare missbruk. Fem anställda arbetar som stödjare. Man har gruppaktiviteter och alla boende får egen tid för samtal och stöd. Några behöver prata av sig, andra kanske behöver hjälp med att betala räkningar. Dagtid ska det alltid finnas personal på plats, så att de boende får den tid och det utrymme de behöver. Så småningom är det tänkt att de ska slussas vidare till mer permanenta boenden ute i samhället. Dessa personer anses vara behandlingsbara och hör inte till de allra tyngsta fallen; de som bör vara på institution.

”Men när jag sökte hjälp för mina psykiska besvär fick jag bara antabus utskrivet.”

STEFAN, PÅ VASAGATAN STÖDTEAM I SUNDBYBERG

Huvudtanken med projekten är att få landsting och kommuner att överbrygga de kommunikationssvårigheter man har och samarbeta kring varje sjuk individ, i stället för att bara bolla över ansvaret på varandra, som ofta är fallet nu. Projekten är också ett försök att skräddarsy behandling utifrån vårdtagarens perspektiv – inte utifrån landstingets eller kommunens.

KARIN HEDBERG, SOCIONOM OCH projektledare för Vasagatan, skulle gärna se en enda huvudman, en huvudansvarig. Som det är nu ser Landstinget till den medicinska delen, medan kommun och socialtjänst ska ansvara för missbruksvården.

Konsekvensen blir, menar hon, att många med dubbeldiagnos, alltså psykisk sjukdom och missbruk, hamnar mellan stolarna. Psykvården tycker ofta att det är kommunen som bör ta ansvar för missbruket i första hand.

– Men ibland kan det ju vara så att de psykiska problemen är en del i att personen missbrukar och om man tar hand om de psykiska problemen, kan det hjälpa personen att sluta missbruka. Det är såklart svårt att veta vad som är hönan och ägget. Men faktum kvarstår, att man måste ha ett helhetsperspektiv för dessa personer och arbeta gränsöverskridande. Landsting och kommun måste samarbeta mera, lära sig att förstå varandra. Som det är nu har man olika perspektiv och lägger vikt vid olika saker, säger Karin Hedberg och berättar att konflikten tyvärr är väl ingrodd. ►

- Varje organisation har ”sin” kultur och man pratar ofta förbi varandra. Visst handlar det mycket om ekonomi – ingen vill ha de stora kostnaderna på sitt bord – men kanske ännu mer om attityder och prestige. Konsekvenserna blir förstås allvarliga.
 - Vi ser fler uteliggare och människor som löper amok. Ingen lyssnar på dem. Hur många fler våldsdåd ska ske innan något görs? Dessa personer är väldigt utsatta och orkar heller inte heller driva sin sak. De ger upp och hamnar utanför samhället, säger Karin Hedberg och får medhåll av Rolf, en annan man som bor här.

Hans historia handlar om alkoholmissbruk och problem med nerverna, som han uttrycker det. Han upplever personligen att han i princip har fått den vård han har behövt. Han har blivit väl bemött och har haft turen att träffa medkännande och vettiga läkare och behandlare, som har sett till hela hans behov. Ändå tycker han att det periodvis har varit svårt. När han har sökt hjälp har han exempelvis blivit sittande i telefonköer med lång väntetid.

– När man mår dåligt orkar man inte med sånt. Då slänger man bara ifrån sig luren. Jag upplever att om man väl blir lyssnad till, så får man hjälp. Problemet är att hitta någon som verkligen lyssnar. Många orkar inte kämpa. Man måste egentligen vara ganska frisk för att orka kräva vård. Är man för sjuk hamnar man lätt mellan stolarna, konstaterar han och berättar att han vid ett tillfälle av psykvården blev anvisad boende på ett vandrarhem. När han förklarade att det inte skulle fungera, att det skulle bli bråk och problem och till sist kanske ett liv på gatan, fick han svaret att han var gnällig och krånglig.

STEFAN NICKAR. HAN KÄNNER IGEN scenariot. Man slängs bara iväg, ingen följer upp vad som händer med en.

För honom var problemet att han ville komma på behandlingshem, men bara hänvisades till öppenvården – som inte alls fungerade för hans del. Missbruket och de psykiska besvären fortsatte, med våldsdåd, riktade mot andra och honom själv, som yttersta följer.

Till slut, för ett par år sedan fick han äntligen plats på ett behandlingshem. Där stortrivdes han. Han blev bättre och fick efteråt komma till ett boende i Sundbyberg. Kort därefter dök den här möjligheten på Vasagatan upp. Stefan tycker i dag att han är på rätt väg. Livet känns ljusare, hoppfullare.

Hoppfull är också Karin Hedberg, trots de uppenbara konflikterna och bristerna i samarbetet mellan missbruksvård och psykvård.

– Jag kan faktiskt se en liten attitydförbättring, en

Karin Hedberg är projektledare på Vasagatan Stödteam i Sundbyberg. Här står hon i korridoren där boendets sju lägenheter finns. De är avskilda från övriga hyresgästers, så att ingen obehörig kan ta sig in.

”Vi ser fler uteliggare och människor som löper amok. Ingen lyssnar på dem. Hur många fler våldsdåd ska ske innan något görs? Dessa personer är väldigt utsatta och orkar heller inte driva sin sak”

KARIN HEDBERG, SOCIONOM OCH PROJEKTLEDARE FÖR VASAGATAN

Filipe Costa är verksamhetschef på psykiatri i södra Stockholm. Han efterlyser större flexibilitet i arbetet med sjuka och missbrukare, både från kommunen och landstinget.

öppning. Genom att exempelvis jobba för fler personliga kontakter, att man lär känna varandra lokalt, så blir det bättre. Det är ju svårt att säga nej till någon som man känner! Och jag tror att viljan finns, man försöker, även om det är långt kvar till ett fungerande samarbete.

FILIFE COSTA ÄR VERKSAMHETSCHEF på Psykiatri Södra i Stockholm. Han ser varje dag i sitt arbete följder av dåligt samarbetet mellan kommun och landsting. Han tycker att problemet är komplext och är mycket kritisk. Vissa stadsdelar satsar mycket på psykvård, andra gör det inte. Och de som satsar, gör på sitt eget vis. Det finns ingen samordning och ingen rättvisa, ur ett patientperspektiv. Många beslut är godtyckliga, ofta bygger vården på vem man träffar och var man bor. Dessutom är alltför många aktörer är inblandade. Han efterlyser en kompetenshöjning för dem som arbetar längst ner i hierarkin inom psykvården. Genom att ge dem ett ökat ansvar, skulle deras roll bli mer omvårdande, i stället för som nu, övervakande.

Han skulle gärna se en specialklinik som tog hand om de svåraste fallen och som följde patienterna tätt och kontinuerligt och som tog ett helhetsansvar.

– Det blir lätt så att patienten bollas hit och dit, ►

”Man hade ett idealistiskt perspektiv. Man trodde att det var psykiatrin som skapade problemen.”

FILIPE COSTA, VERKSAMHETSCHEF
PÅ PSYKIATRIN SÖDRA I STOCKHOLM.

FAKTA/PSYKVÅRD OCH PSYKIATRIREFORMEN

■ - 35 000 psykisk sjuka får i dag inte hjälp, enligt Socialstyrelsen.
- 2002 hade endast 12 procent av kommunerna utformat mål och riktlinjer för personer med missbruk och/eller psykiska problem.
- Uppsökande verksamhet saknas i sex av tio

kommuner vad gäller gruppen psykiskt sjuka.
- 10 000 personer med psykiska funktionshinder bor i kommunala boendeformer eller i psykiatrisk heldygnsvård.
- kostanden för psykvården via landstingen ligger på 1,6 miljarder kronor/år öppna vård.

Psykiatrireformen trädde i kraft 1995. Tanken var att kommunerna genom öppenvård skulle ta ansvar för att söka upp personer med psykiskt funktionshinder och erbjuda dem insatser. Vilket skulle öka deras möjligheter till gemenskap och delaktighet i samhället.

- med följd att han kanske hamnar på ett härbärge och senare på gatan. Det bristande uppföljningsansvaret är mycket allvarligt, sjuka människor lämnas vind för våg, säger Filipe Costa.

Psykiatrireformen blev inte som tänkt, anser han. Och att det som tänktes då, i början av 1990-talet, nog var ganska naivt.

– Man hade ett idealistiskt perspektiv. Man trodde att det var psykiatrin som skapade problemen och om bara kommunerna tog över och gav patienterna frihet och medansvar, bara den goda viljan fanns, så skulle de bli friskare. Så blev det inte. Tvärtom ökade vissa problem och i dag tycks det inte finnas någon politisk vilja att ena sina krafter för patienternas bästa.

FILIPE COSTA BERÄTTAR ATT NÄR en patient med missbruk kommer till honom kan han skicka denne till beroendecentrum för avgiftning, varefter han sedan kommer tillbaka för behandling.

– Vissa kliniker har krav på att patienten håller sig drogfri under minst sex månader, innan de kan behandlas, men jag väljer att ta emot dem direkt efter avgiftningen. För vad händer annars med dessa patienter under det halvåret? De blir hemlösa, får återfall, begår våldsbrott. Och ingen tar ansvar. Jag tycker att ramarna ofta är för snäva, trösklarna för höga. Det krävs större öppenhet inför människors behov och mindre predikande och moraliserande. Vi måste förhålla oss till verkligheten och inte stirra oss blinda på regler och lagar, säger Filipe Costa och ger exempel på hur han själv har använt sig av okonventionella arbetsmetoder.

– Jag hade en lastbilschaufför som patient som absolut ville sova i sin lastbil. Så jag lät honom parkera här nedanför. Jag menar att kommunen borde ordna med husvagnar för vissa problematiska patienter och ge dem en möjlighet till autonomi, på deras egna villkor. Det får människor att växa, säger han och nämner den husvagnspark i Skrubba i Tyresö utanför Stockholm, där kommunen nu satsar på vatten och el, stöd och hjälp, för de ”hemlösa”, i stället för att jaga bort dem.

Det tycker han är ett steg i rätt riktning. ■

- 19 maj 2003, Åkeshov i Stockholm. En 72-åring slås ihjäl och sju personer skadas av en man med järnspett.
- 31 maj 2003, Gamla Stan i Stockholm. En 32-årig gärningsman som säger sig vara styrd av röster dödar två och skadar 30 personer vid en vansinnesfärd i bil på Västerlånggatan.
- 26 augusti 2003, Kungsholmen i Stockholm. En 33-årig man hugger ner två kvinnor med samurajsvärd.
- 10 september, NK i Stockholm. En röststyrd gärningsman knivskär utrikesminister Anna Lindh till döds.
- 11 september 2003, Arvika. En femårig flicka knivskärs till döds på sitt daghem av en röststyrd man som rymt från psykvården.

Våldsdåden skakade om Sverige

Var våldsdåden 2003 resultatet av psykiatrireformen åtta år tidigare? Den reform som gav kommunerna ansvaret för psykiskt sjuka och som skulle förbättra deras livssituation genom ökad delaktighet i samhället.

Bort med de förlegade institutionerna, in med öppenvård. För en del var det bra. Andra, som kanske hade behövt stöd och tillsyn dygnet runt, fick inte rätt vård. Några av dessa löpte amok på våra gator, styrda av röster, psykotiska och påverkade av droger.

Våldsdåden 2003 blev startskottet till att regeringen öronmärkte 500 miljoner kronor till psykvården, för stöd, vård och boende.

– Tanken är att se över resurserna, hur landstingen och kommunerna prioriterar psykiatrisk vård. Psykiatrin har fått stå tillbaka de senaste tio-femton åren – nu behöver den uppvärderas och kvalitetshöjas, säger Anders Milton, regeringens psykiatrisamordnare.

ETT AV GRUNDPROBLEMEN ÄR ATT kommuner och landsting samarbetar för dåligt och att toleransen gentemot hemlösa, missbrukare och psykiskt sjuka är låg. Varken kommuner eller landsting lever upp till de förväntningar och beslut som tagits. Nu är det dags för bättring. Ett sätt är att starta projekt med detta specifika syfte. Hittills har hundratals projekt runt om i landet dragits igång; många är stödboenden.

– Behandlingen måste gå över landstings- och kommungränser. Det fungerar inte att plocka bort mediciner från en psykiskt sjuk, för att man från kommunens sida har krav på drogfrihet, säger Anders Milton.

Han får medhåll av Tom Palmstierna, sektions-

Anders Milton utsågs 2003 till regeringens psykiatrisamordnare.

”Det fungerar inte att plocka bort mediciner från en psykiskt sjuk, för att man från kommunens sida har krav på drogfrihet.”

ANDERS MILTON,
REGERINGENS PSYKIATRI-
SAMORDNARE.

chef på Beroendecentrum i Stockholm och docent på Karolinska Institutet.

– Kulturkrockarna mellan kommuner och landsting är ett allvarligt, samhällsorganisatoriskt problem, som måste lösas, säger han.

Han anser att problemen i grund handlar om språkförbistring, att man talar förbi varandra, missförstår varandra och inte ser till helheten, utan bara till sin egen funktion. Ingen tar ansvar för helheten. Problemen handlar också om dålig organisation och – naturligtvis – om ekonomi. Alla vill dra en vinstlott, ingen vill gå back.

ALLT DETTA DRABBAR FÖRSTÅS patienterna och då inte bara de psykiskt sjuka, utan också äldre och multisjuka. Så hur gör man för att vända kölen rätt?

– Genom decentralisering och genom att låta kommunerna utforma ett individuellt sätt att arbeta. Det finns inga lagar som hindrar det. Landstingen måste ändra sitt sätt att arbeta med psykiatri och tänka om vad gäller prioriteringar. Allt beror ju på hur patientunderlaget ser ut. På en liten ort kan förändringen se ut på ett sätt, i Stockholm på ett annat. Och man måste inse att förändringen kan innebära ökade kostnader, säger Tom Palmstierna.

Han menar att det nog blir svårt, men att man måste prova. Annars blir vi ett samhälle där två tredjedelar av befolkningen har det bra och en tredjedel går under.

– Jag tror att vi alla är överens om att de som inte klarar sig, ska ha hjälp. Ett sådant samhälle vill vi ha. Men vi har bundit ris åt egen rygg genom att låta två stora organisationer hålla i psykvården – utan ett fungerande samarbete sinsemellan.

Svaret på om regeringens satsning har gett resultat får vi den 1 november. Då kommer en rapport som visar om psykvården är på väg åt rätt håll.

MARIA ZAITZEWSKY

SEB stoppar knarket

Drogtester alla nyanställda

Det är inte vanligt, men det förekommer: knark på banken. SEB tar risken på allvar. Enligt bankens nya alkohol- och narkotikapolicy, genomförs drogtestar vid alla nyanställningar.

– Om något är ett problem i det svenska samhället, så är det ett problem för oss också. Vi har vår del av problematiken, säger Arto Virtanen, personalchef för runt 10 000 anställda på SEB.

Enligt statistiken har omkring tio procent av befolkningen missbruksproblem, och tre procent har använt narkotika.

– Alla i dagens samhälle känner någon som känner någon som har eller har haft missbruksproblem, säger Pernilla Påhlman, som företrädar Finansförbundet på SEB.

Den stora nyheten i bankens nya alkohol- och narkotikapolicy var att man införde obligatoriska drogtestar vid alla nyanställningar.

– Genom att testa sänder vi en tydlig signal om var vi står. Att narkotika inte är OK och att vi inte vill ha det här, säger Arto Virtanen.

Han skulle gärna se att man också fick göra stickprovskontroller, men där har facket sagt nej.

– Däremot ser jag positivt på att testa alla i banken en gång om året, säger Finansförbundets Pernilla Påhlman.

Alkohol- och drogterapeuten Lotta Saidac, som SEB anlitar som konsult, har lång erfarenhet av att arbeta med miss-

Christina Langöe Wiklund arbetar på SEBs avdelning Hälsa och Arbete

Lotta Saidac, drogterapeut som SEB anlitar för att arbeta med missbruksfrågor.

bruksfrågor. Också hon är för stickprover:

– Det skulle vara bra med en slumpmässig kontroll. Men det är viktigt att understryka att testerna inte handlar om att sätta dit folk, utan om att visa var vi står när det gäller droger.

Positivt med drogpolicy

Pernilla Påhlman ser positivt på den nya policyn och menar att den ökat medvetenheten om missbruksfrågor. I arbetet med policyn har hon rest runt på SEB-kontor och pratat om alkohol och andra droger.

– När jag frågar ”hur tror ni att ett drogtest går till?” kan jag mötas av fniss eller tystnad. Sedan brukar diskussionerna komma igång. Förr sa vi att knark inte finns annat än bland utslagna på Plattan. Nu är vi medvetna om att det kan finnas i arbetslivet också.

Christina Langöe Wiklund arbetar på SEBs avdelning Hälsa och Arbete där ►

FAKTA/RÅD TILL ARBETSGIVARE

■ Alkohol- och drogterapeuten Lotta Saidacs bästa råd till arbetsgivare:

1. Vad gör man när det finns tecken på missbruk? Policyn ska vara konkret, tydlig och lätt att uppfatta.

2. Planka inte andra företags alkohol- och drogpolicy! För att policyn ska fungera, måste den vara anpassad till det egna företagets kultur.

3. Håll policyn levande! Man kan inte slå sig till ro med att man skrivit en policy. Utbilda kontinuerligt chefer och arbetsmiljöombud, och förankra policyn i organisationen.

4. Dokumentera varje misstänkt fall noga! Även om det visar sig att det inte handlar om missbruk, är dokumentationen värdefull.

5. Alla behandlingar och rehabiliteringar passar inte alla individer och missbruk. En ung kokainmissbrukare behöver till exempel inte samma behandling som en äldre alkoholist.

Carina Englén, företagsrådgivare, menar att på ett bankontor måste man kunna fungera ihop med andra.

”Att vi började drog-testa föranledde en del höjda ögonbryn. ”Knark på banken? Här hos oss? Det kan väl ändå inte förekomma.” Men faktum är att det funnits konkreta incidenter.”

CHRISTINA LANGÖE WIKLUND

FAKTA/INTEGRITET, INFORMATION OCH NARKOTIKA

■ Arbetsgivaren kan vid misstanke om narkotikamissbruk ha intresse av att ta del av enskilda medarbetares kommunikation, till exempel mejl och telefonsamtal. Var går gränsen? Får chefen avlyssna telefon? Läsa anställdas mejl? Vem avgör när det är befogat och inte? I SEBs fall tog man upp frågorna i den centrala arbetsmiljökommittén och kom fram till att säkerhetsavdelningen och internrevisionen ska hantera sådan information, när det finns starka skäl, inte enskilda chefer.

Ingela Rodeblad, privatrådgivare på SEB tycker inte att man ska anställa någon med drogproblem.

► man samordnar arbetsmiljö- och hälsofrågor:

– Att vi började drogtesta föranledde en del höjda ögonbryn. ”Knark på banken? Här hos oss? Det kan väl ändå inte förekomma.” Men faktum är att det funnits konkreta incidenter, berättar hon.

SEBs drogtester utförs av Karolinska Universitetssjukhusets kliniska farmakologiska laboratorium. Om testet ger ett positivt utslag, går svaret till en MRO (Medical Review Officer) hos Bankhälsan, som granskar och dubbelkollar provena.

– Det kan finnas legitima skäl till att testet blir positivt, förklarar Christina Langöe Wiklund. Vissa föreskrivna läkemedel kan ge utslag, till exempel smärtstillande och hostmedicin.

Dubbelkollar

Först när dubbelkollen är gjord, får banken svaret.

– I ett fall har en rekryteringsprocess avbrutits. En chef på ett kontor ville gärna anställa en person utan att drogtesta. Men börjar man göra avsteg, kan man lika gärna avskaffa policyn.

Hur gör man om man undrar över om en arbetskamrat har missbruksproblem? Ofta är man rädd för att fråga. Kanske

SEB är först ut bland bankerna med att införa en drogpolicy och tester av nyanställda.

vet vi inte vad som är värst - att vi skulle ha fel i våra antaganden och därmed ha frågat ”i onödan” eller att misstanken skulle vara bekräftad.

– Det ingår i vårt sociala mönster som nordbor att alla ska tycka likadant och vara överens. Ibland kan jag tycka att vi är onödigt konflikträdda, säger alkohol- och drogterapeuten Lotta Saidac.

– Man måste våga bry sig och visa var man står. Det är OK att stå på sig när man är orolig för en medarbetare eller kollega.

Enligt SEBs policy är det cheferna som har ansvaret att agera när man misstänker att någon har missbruksproblem.

Men symtomen på missbruk och stress och utbrändhet kan likna varandra. Det kan vara svårt att veta vad som är vad.

– Sena ankomster, låg prestation och kraftiga humörsvägningar kan vara tecken på att något inte står rätt till, säger Lotta Saidac. Men cheferna ska inte göra några medicinska bedömningar, utan dokumentera och visa att de bryr sig. Jag har sett fall där vi kunnat vända en negativ utveckling i god tid. Om man känner att chefen vill en väl, kan det räcka långt.

Vad gör man med chefen?

Men vad händer om det är chefen själv som har problem? Även detta scenario har man tänkt på när man utformat policyn. Alla anställda kan ringa anonymt och få stöd och backup.

– Ingen ska behöva vara rädd för att ge signaler om något verkar fel, säger Christina Langöe Wiklund.

Det gäller att komma in så tidigt som möjligt. Alkoholism och missbruk brukar ju kallas för förnekelsens sjukdom.

– Om någon har missbruksproblem, är det inte troligt att den personen berättar det för mig, säger Arto Virtanen. Men som chef kan jag visa att jag bryr mig genom att fråga ”hur mår du?”

Till Christina Langöe Wiklund på

Hälsa och Arbete har chefer hört av sig när de behöver stöd.

– ”Du ringer mig för att du är orolig, säg det till personen det gäller”, brukar jag säga. För chefen gäller det att våga visa att man bryr sig. Ofta kan det vara ett avgörande steg. Familjen och de närmaste kanske redan har märkt att något är fel, men det är när arbetsgivaren uppmärksammar problemet som det tar skruv.

Dokumentationen är viktig. Då kan man gå tillbaka, titta på frånvaro och prestation och göra uppföljningar.

– Lagstiftningen säger att 28 dagars frånvaro eller korttidsfrånvaro vid sex tillfällen ska leda till en utredning, säger Lotta Saidac.

Speciella test

Som en uppföljning vid misstanke om alkoholmissbruk kan man ta ett så kallat CDT-prov. Det är ett av flera verktyg som kan rekommenderas av läkare eller alkohol- och drogterapeut. CDT-provet ger utslag om det finns förhöjda värden under en längre tid. På så sätt kan man fastställa om alkoholkonsumtionen ligger på en stadigt hög nivå.

Alla behandlingar passar inte alla individer i alla situationer. Lotta Saidac

rekommenderar en individuellt avpassad behandling och utvärderar sedan denna.

– Det viktiga är att man snabbt får hjälp. Kommer hjälpen in tidigt, kan det kanske räcka med AA-möten och strukturerade uppföljningar, säger Lotta Saidac.

En annan konkret åtgärd på SEB är en internförsäkring – en pott för varje anställd som betalas in årligen.

– Problemet är ju annars ofta att man säger att ”nu har vi inte råd”. På det här sättet finns alltid resurser tillgängliga för rehabilitering om och när behov uppstår, säger Christina Langöe Wiklund.

Hälsa och Arbete har också tagit initiativ till ett samarbete med Försäkringskassan när det gäller rehabilitering. Nu fungerar samarbetet effektivare än tidigare och särskilda handläggare på Försäkringskassan har hand om SEBs ärenden.

– Det är bra både för individen och för samhället, menar Christina Langöe Wiklund. Ingen ska behöva hamna mellan stolarna på grund av för långa handläggningstider.

Alla anställda på SEB har en sjukvårdskostnadsförsäkring som kan utnyttjas om man hamnar i en kris av något slag.

Problemet med förskrivning av legala droger och läkemedel behöver uppmärk-

sammas mer, anser Christina Langöe Wiklund.

– Vi pratar för lite om de legala drogerna, och Apoteket får inte samköra sina register. Jag tycker att läkarna borde kunna få kännedom om att det finns andra läkare som också skriver ut recept till samma person.

Kan inte gömma sig

På SEBs Karlplankontor i centrala Stockholm arbetar Ingela Rodeblad med privatrådgivning och Carina Englén med företagsrådgivning:

– På den här arbetsplatsen kan man inte gömma sig. Bankkontor är arbetsmiljöer där man är beroende av varandra. Här kan man inte bara köra sitt eget ”race”, utan måste funka som en i teamet. Om man inte bryr sig om varandra, funkar det inte, säger Carina Englén.

– Det är bra att vi har policyn, tycker Ingela Rodeblad.

– Man blir mer uppmärksam och medveten, och man vet var det finns hjälp att få. Jag tycker inte att man ska anställa någon med drogproblem. Arbetsmiljön ska vara säker. Det är den inte om man har en arbetskamrat som knarkar, säger hon. ■

A silhouette of a person, likely a birdwatcher, is shown from the side. They are holding a long, black telescope mounted on a tripod. The person's head is tilted down, looking through the eyepiece. The background is a bright, hazy sky with a sun or moon visible as a large, glowing orb behind the person's head, creating a silhouette effect. The overall color palette is dominated by the bright blue and white of the sky, with the dark silhouette of the person and equipment.

Empatiska jägare

De beskriver sig själva som empatiska jägare, fågelskådarna. Utrustade med kikare, nyfikenhet och stort tålamod gör de nästan vad som helst för en glimt av en ovanlig pippi. På Ottenby Fågelstation på Ölands södra udde finns de mest inbitna ornitologerna.

Våren har kommit. Men det märks inte den här dimmiga morgonen på Ölands sydligaste udde. Några fåglar flaxar till synes hjälplöst i den lättmjölksvita, blåliga skyn. Men fågelskådaren och agronomen Gösta Friberg bara ler.

– Det klarnar nog upp, säger han godmodigt och spanar uppåt himlen.

Det gör han mest hela tiden, även när vi senare sätter oss och pratar inne på fågelstationen.

– Hoppsan, där drog visst en morkulla förbi, kan han plötsligt säga mitt i ett samtal.

För sådana är de, fågelskådarna. Vad de än gör, i vilken situation de än befinner sig, så finns alltid ett öga för fåglar.

– En gång förlorade jag ett jobb på det viset. Arbetsgivaren frågade mig vad jag hette, men det kunde jag inte svara på eftersom jag hade fått syn på en fågel, säger Gösta och ser inte alltför ledsen ut.

Så tillägger han att det vill till att ha en förstående partner – och arbetsgivare också för den delen. Den inbitne fågelskådaren kan utan vidare överge ett middagsbord eller ett viktigt jobbmöte, för att spana in en plötsligt upptäckt fågel många mil bort. Och semestern förläggs gärna på en plats där man kan titta på fåglar.

Gösta berättar entusiastiskt om den afrikanska smutsgamen, som av någon anledning förrirrat sig till Sverige. En ornitolog-kompis ringde och tipsade.

– Naturligtvis var jag tvungen att se den. Jag lämnade allt jag hade för händer. Fågelskådning sätter sig helt enkelt i blodet, det är en livshållning, som man inte kan lägga ifrån sig. Jag kan stå i en busskö och ändå kolla in fåglar. Man ser världen på ett annat sätt, säger Gösta och tar oss med ut i den tidiga morgontimmen.

DET ÄR DAGS FÖR DAGENS ringmärkning. Här på fågelstationen arbetar en handfull män under ringmärkningssäsongen, som varar mellan 15 mars och 15 oktober, däribland Gösta och så Andreas Eriksson, som följer med oss ut.

Näten – som Andreas satt upp i gryningen – vittjas på fåglar som fastnat, och som ska ringmärkas. Några nät är formade som trattar och genom att vi väsnas, skräms fåglarna längst in i tratten och kan på så vis lätt fångas.

Här på Ottenby är ringmärkningen standardiserad, vilket innebär att näten sätts upp på exakt samma vis varje dag. Då kan man utläsa trender och avvikelser – viktig information om man vill studera hur miljön förändras.

– Fåglar är intressanta ur miljösynvinkel. De är ►

”En gång förlorade jag ett jobb på det viset. Arbetsgivaren frågade mig vad jag hette, men det kunde jag inte svara på eftersom jag hade fått syn på en fågel”

GÖSTA FRIBERG, OTTENBY FÅGELSTATION VID ÖLANDS SÖDRA UDDE.

Gösta Friberg hukar inte i blåsten. Att bära kikare hör till när man är fågelskådare.

En liten rödhake har fångats in för att ringmärkas. Rödhaken är Ottenbys egen symbolfågel och en av de vanligaste svenska fåglarna.

► på lagom nivå i näringskedjan och lätta att studera. Vid spridning av exempelvis kvicksilver är det på fåglarna det märks först, säger Gösta.

När fågelinfluensan nyligen kom till Sverige var det här som de första fynden gjordes. Panikartade rubriker blåstes upp på löpsedlarna. Men Gösta och hans kollegor är inte oroliga, de fortsätter som vanligt. Han tycker att reaktionerna har varit överdrivna. Avvakta och se, är hans råd tills vidare.

Dagens fångst är en liten darrig järnsparv, en rödhake och en koltrast. Fåglarna läggs varsamt i varsin påse och forslas in i laboratoriet. Här berättar Andreas om hur järnsparven troligen har flugit över Östersjön under natten. Genom att blåsa mot den lilla sköra magen kan han se hur mycket fett fågeln har på kroppen. Den här pippin får en tvåa på en tiogradig skala, vilket innebär att man nästan kan se inälvorna. Inte mycket fett alltså. Ett bevis för att han – eller hon – har flugit oavbrutet en lång sträcka i en marschtakt på cirka 45 kilometer i timmen. Vingarna mäts och en ungefärlig bedömning av fågelns ålder görs. Denna kan vara ett år gammal, vilket ökar dess chanser att överleva ytterligare en tid. Vikten landar på facila 9,4 gram. Så sätts en pytteliten ring runt sparvens tandpetstunna ben, innan han släpps fri genom en sluss. Väl ute kommer han att äta upp sig något dygn, innan det är dags för vidare färd. Varje år fångas cirka 20 000 fåglar in på Ottenby och en stor del av dem ringmärks. Tanken med märkningen är att man ska kunna studera hur och vart de flyger. Om någon hittar en ringmärkt fågel, kan man sluta sig till vart han har flugit och under hur lång tid.

MEN DET ÄR RELATIVT FÅ RINGMÄRKTA fåglar som återfinns. Det handlar om promille bland småfåglar, berättar Gösta. Hos större individer, som vadare och änder, är procenten något högre. Det beror förstås på att många flyttfåglar dör. En flytt är en extrem ansträngning och bara de starkaste överlever. Av de 500 000 fåglar som flyttar varje år, kommer endast 100 000 tillbaka. Så vart flyttar de och varför?

– Det har förstås med mat att göra. Många flyger till Afrika, andra hamnar kring Medelhavet, i öst eller drar ända ner till sydpolen, som silvertärnan, säger Gösta och försäkrar att fåglarna enbart väljer destination beroende på föda, inte på klimat. Fiskgjusen flyttar till varma Nigeria, med en helt annan fauna och ett annat klimat än vårt. Men det är alltså födan som lockar.

Vissa populationer av samma art kan välja att flytta någon helt annanstans. Det kan bero på att maten tryter på det gamla stället, ibland beroende på miljöförstöring eller skövling. Eller på att någon

John Bengtsson, som arbetar på Ottenby fågelstation, trasslar en fågel ur det mycket finmaskiga och tunna nätet.

eller några fåglar har flugit ”fel” och så har de upptäckt att den nya platsen var lika bra eller bättre. Nästa år har de fått med sig ett helt gäng.

– Det är ”knäppgökarna” som för utvecklingen framåt. De som bryter mönstret och hittar nya marker. Oftast går det dåligt, men ibland blir det bra och då uppstår nya flyttvägar, säger Gösta och nämner den lilla ökensångaren – en fågel som normalt bor i Afrika – som ett år landade i en tuva på fågelstationen.

– Året efter hittade vi en annan ökensångare i samma tuva. Var det bara en slump? Eller var det så att den förste ökensångaren på något vis överlevt och vidarebefordrat information till sina artfränder?

Det finns mycket vi inte känner till om flyttfåglars fascinerande kunskaper. Hur vet de vart de ska flyga? Och varför flyger vissa fåglar fel?

– Då har de troligen en defekt i hjärnan. Fåglar

Nästan alla infångade fåglar ringmärks.

Ringar av aluminium finns i alla storlekar.

Andreas Eriksson spanar som vanligt efter nyanlända fåglar. Fågelskådning kräver uthållighet och nyfikenhet.

”Det vi alla har gemensamt är nog att vi är fredliga och medkännande djurvänner. Det är lite som jakt, fast utan dödandet.”

GÖSTA FRIBERG

har ju en slags kompass inbyggd, en förmåga att orientera sig efter jordens magnetism, stjärnhimlen och solen. Exakt hur det fungerar är det ingen som vet. Men det fungerar uppenbarligen, säger Andreas och släpper sin sista ringmärkta fågel, den spattiga koltrasten, ut genom slussen.

Nu är det dags för fågelskådning och i dag finns en riktig godbit ute på udden, nämligen en svarthakad buskskvätta, som smaskar i sig tång i väntan på vidare färd.

Några skådare är redan på plats för att fånga den lilla pippin med orange bröst i sin kikare. Djungeltelegrafen har gått – via Internet och telefon – och under dagen stannar flera bilar med ivriga ornitologer till vid Ottenby. De flesta hastar bort mot fyren, rädda att missa buskskvättan. Vi är också där och kan iakttta fågeln i lugn och ro i kikarsiktet, eftersom han verkar vilja stanna inom samma halvmeter. Längre fram, i maj, kommer det att stå ett tusental personer här med sina kikare. Då kulminerar säsongen, med en mängd spännande fåglar som flyger in över ön.

GÖSTA BERÄTTAR ATT DET FINNS olika typer av fågel-skådare. En del är samlare och ”betar av” fåglar. De kan resa kors och tvärs över landet för att få sig en titt på en ovanlig fågel. Därefter är de nöjda och åker hem. Tävlingsinstinkten är inte oviktig. För många är det en fjäder i hatten att bräcka sin kompis i antal sedda fåglar.

Andra är mera ute efter naturupplevelsen och skådar gärna i grupp, eftersom man kan dela erfarenheten. Då kan det handla om att sitta stilla på samma plats länge och väl, i spaning på intressanta fåglar.

Ytterligare andra försöker på sitt sätt bidra till en bättre miljö, genom att skåda fåglar och rapportera eventuella fynd eller avvikelser. Om man gör något bra för fåglarna, gör man något bra för hela naturen.

Och så finns det forskartypen, som har riktat in sig på en viss art och dess sexliv till exempel. För dem spelar det ingen roll om det dyker upp något annat spännande, för deras fokus ligger just på denna specifika art.

– Det vi alla har gemensamt är nog att vi är fredliga och medkännande djurvänner. Detta är lite som jakt, men utan dödandet. Kanske är det därför det mest är män som är ornitologer, funderar Gösta, som själv har skådat fåglar sedan han var i 10-årsåldern.

Han håller som vanligt ett öga mot skyn och utbrister i förbifarten att där flög en rödvingetrast förbi. Så fortsätter han;

– De flesta är dessutom miljömedvetna och lever i någorlunda samklang med naturens skiftningar och årstidsväxlingarna. Det gör att man ofta hittar en inre harmoni och inte så lätt deppar ihop över livets futtigheter. Dessutom måste man hålla sig nykter, eftersom man när som helst kan behöva sätta sig i bilen och åka iväg. Det gör fågelskådning till en väldigt hälsosam livstil. Och så är det ju en personlig njutning också! ■

FAKTA/ FÅGLAR I SVERIGE

■ Det finns cirka 50 000 fågelskådare i Sverige, 10 000 är medlemmar i Sveriges Ornitologiska förening. 300 000 fåglar ringmärks varje år på 20 fågelstationer i Sverige. Ringmärkning av fåglar startade i slutet av 1800-talet i England.

Kungsfågeln är vår minsta fågel, vikt 5 gram. Vanligaste fågeln är lövsångaren, finns 16 miljoner. Sånglärkan är först på plats i Sverige efter vinterflytten. Den kommer den 8 februari. Sist här är kärrsångaren, som kommer i slutet av maj.

Kultur befrämjar hälsan

Stressad? Gå på bio. Högt blodtryck? Börja sjunga i kör. Ont i lederna? Gå på teater med några kompisar. Kulturaktiva människor både lever längre och är friskare än andra – eller är det tvärtom?

Kultur är bra för vår hälsa. Det slår kulturminister Leif Pagrotsky fast. "Det finns ett tydligt samband mellan kulturkonsumtion och bättre hälsa", sa han i sitt nyårstal 2005 och avsatte sex miljoner kronor till Vetenskapsrådet för att vidare undersöka sambanden.

För det är inte helt lätt att urskilja vad som är hönan och ägget i sambanden. Är det kulturaktiviteterna i sig som bidrar till att man är frisk eller är det att man gör någonting överhuvudtaget och tillsammans med andra som bidrar till den bättre hälsan? Och är det så att det är de som redan är friska och hälsosamma som är kulturellt aktiva?

De senaste tio till tjugio åren har forskningen kring detta exploderat. Det som ligger till grund för den svenska uppfattningen är en stor undersökning som påbörjades 1982. Drygt 12 000 personer mellan 16 och 74 år tillfrågades om sina kulturvanor och följdes sedan under närmare femton år. Det visade sig att de som ofta deltog i någon kulturaktivitet; läsa, gå på bio, teater, museer, konserter etc. eller själv utövade den; dansa, skriva, musicera etc., hade lägre dödlighet i alla åldrar jämfört med de som inte gjorde någonting.

Långtidsutbildadeoch kvinnor

Men eftersom det främst är långtidsutbildade och kvinnor som är kulturaktiva återstod ändå frågan om det är friska, sociala och i övrigt välmående människor som intresserar sig mer för kultur?

Därför frågade man personerna i undersökningen om hur de mår och skattar sin egen hälsa. Detta skedde efter tio år, i början på 1990-talet. Sedan följde man

Att gå på kulturaktiviteter befrämjar både folks hälsa och folkhälsan.

upp svaren under några år och fann att de som minskat sina kulturaktiviteter mådde sämre än förut och de som ökade dem mådde bättre. Så sambandet mellan kultur och hälsa är starkt enligt forskningen.

Hönan eller ägget?

Men...återigen, slutar man aktivera sig för att man mår sämre och börjar man aktivera sig för att man mår bättre redan innan?

För att svara helt på frågan måste kulturella aktiviteter jämföras med någon annan aktivitet som till exempel motion. Där visade en undersökning att kulturdeltagande minskade stresshormonerna i kroppen och sänkte blodtrycket, medan motionsdeltagarna ökade det goda kolesterolet och sänkte det onda. Båda fick hälsoeffekter men på olika sätt.

Att kulturaktiviteter direkt påverkar våra inre system är nog klarlagt. När till exempel 38 personer fick lyssna på musik som uttryckte tre känslor: sorg, glädje och fruktan så kunde man se att olika delar av den fysiska kroppen reagerade. Vid glädje var det andningen som påverkades främst, vid sorg hjärtfrekvenser och vid fruktan blodflödet. Andra studier visar att immunförsvaret höjs, kolesterolen och stresshormonerna

sänks vid regelbundna kulturaktiviteter.

Men hur är det då med den sociala biten? Att man mår bättre av att göra roliga saker tillsammans med andra människor jämfört med att sitta ensam hemma och titta på fyra väggar, säger ju sig självt. I Norge startade man ett stort kultur och hälsoprojekt när det visade sig att de som var storkonsument av vården var småförbrukare av kultur. Projektet blev en succé med många deltagare, men det visade sig att det snarare var gemenskapen än kulturen som bidrog till den ökade hälsan. Människor kom ur ensamhet och isolering och började leva hälsosammare liv.

Kultur för äldre

I Umeå har man tagit vara på det här och startade för fem år sedan ett projekt för kultur och hälsa bland seniorer. Även där fanns ett uppdämt behov. Antalet kulturaktiviteter riktade till äldre över 65 år har på fem år ökat från 48 till över femtusen per år.

Och frågan är om det spelar någon roll vad som är hönan och ägget. Kultur för människor samman och människor i positiv gemenskap mår bättre och blir friskare.

PATRIK SANDSTRÖM

Avvikande att tacka nej

PSYKOLOGI Att tacka nej till kaffe och alkohol upplevs ofta som ett avvikande beteende.

Att dricka dessa drycker är ett sätt att bekräfta gemenskap och samhörighet. Det visar Ingegerd Sigfridsson i sin avhandling "Självklara drycker?"

Gemenskapen är ibland så viktigt att man dricker fast man egentligen inte vill, som några av de intervjuade personerna i avhandlingen säger. Att inte dricka alkohol upplevs som mest avvikande bland de som dricker både alkohol och kaffe, medan förhållanden är det motsatta för de som avstår. Dryckesvalet är också en social avgränsare: social position och kulturell kompetens uttrycks genom vad du dricker, när du dricker och vem du dricker med.

Skyddsnät ökar motivationen

ARBETE Sociala skyddsnät ökar arbetsmotivationen. Det visar Ingrid Essner i sin doktorsavhandling i sociologi. Den visar att människors arbetsmotivation i välfärdsländer inte är svagare än i länder med mindre generösa ersättningsnivåer i socialförsäkringssystem. Istället är sambandet det omvända – starka skyddsnät ökar arbetsmotivationen. Dessutom visar avhandlingen att i länder med starkare reglerad arbetsmarknad är arbetsmotivationen större. Hon har undersökt dels viljan att arbeta för arbetets egen skull, arbete som plikt eller fritt val och synen på om arbetslösa ska tvingas ta ett arbete och dels hur länge personer vill arbeta innan de går i pension.

Nya solpaneler ska göra varje hushåll självförsörjande på el.

Solen fixar elen

MILJÖ Solpaneler som kan göra varje hushåll självförsörjande med el och energi är här. Det är ett sydafrikanskt företag som tagit fram panelerna och tillsammans med det tyska företaget IFE Solarsystem beräknas 500 000 paneler vara producerade innan

året är till ända. De nya solpanelerna är både effektivare och billigare än de gamla, och tillsammans med en konverterare och speciella lagringsbatterier kan solenergin driva alla de elektriska apparater som finns i ett vanligt hushåll – året runt.

Mindre gift i kroppen

EKOLOGISK MAT Den som äter ekologiska livsmedel har betydligt lägre halter av bekämpningsmedel i urinen än den som äter vanlig mat. Det visar den första nordiska studien över hur vi exponeras för

bekämpningsmedel. Det är en grupp forskare på yrkes- och miljömedicinska kliniken vid universitetssjukhuset i Lund har samlat in och analyserat urinprover från sammanlagt 100 vuxna skåningar, 43 män och 57 kvinnor. Deltagarnas urin kollades vid två tillfällen under 2004, en gång på våren och en gång på hösten. På våren äter vi mer importerade produkter än på hösten och frågan var om detta skulle ge utslag i urinproverna. Skillnaden var påtaglig. Hösturinen innehöll bara hälften så höga halter av bekämpningsmedel som vårurinen. De som medverkade i undersökningen fick även kryssa för om de väljer KRAV-märkta produkter. Även här bekräftas vad internationella studier redan visat, nämligen att halterna bekämpningsmedel i urinen är betydligt lägre hos dem som väljer ekologiskt odlade produkter.

Förpacka juicen i kolhydrater

MILJÖ Kolhydraten Xylan finns i nästan allt som växer och kan komma att ersätta aluminium och plaster i syretäta förpackningar för

till exempel livsmedel som juice, kaffe eller läkemedel som är syrekänsliga. Xylan bryts ned på samma sätt som kartong och kan kom-

"All djävulskap börjar med jämförelse."

ÄRKEBISKOP KG HAMMAR

TV-tittande kan ge Alzheimer

MEDIA Att titta på TV ökar risken för att få Alzheimers sjukdom.

Varje extra timme per dag hos medelålders personer ökar risken med 30 procent. Det visar en ny undersökning, publicerad i Läkartidningen, gjord av professor Lars-Olof Wahlund vid Karolinska universitetssjukhuset. Däremot har läsning, korsordslösning och schackspel samt promenader och annan motion en skyddande effekt om sjukdomen.

Den rätta känslan säljer

PSYKOLOGI Kansei engineering är en metod som japansk industri använt sedan 1970-talet för att skapa den rätta känslan hos sina produkter. Linköpings universitet har tillsammans med Saab, Volvo, Scania, Electrolux och BT Industries arbetat på att ta fram svenska modeller för detta. Företagen vill skapa en kvalitetskänsla – en helhetsupplevelse – som påverkas av alla våra sinnen så att vi attraheras av produkten. Detta skriver Simon Schütte i sin avhandling om Kansei engineering.

posteras. Vid förbränning bildas bara koldioxid och vatten som inte bidrar till växthuseffekten. Det visar Maria Gröndahl i sin doktorsavhandling vid Chalmers Tekniska Högskola i Lund.

Öppnar stängda dörrar

Tamsin Rose är känd för att ta sig in bakom stängda dörrar. En förmåga hon lär få nytta av i sitt nya uppdrag som "spejare" i Bryssel för IOGT-NTO i samarbete med bland andra Systembolaget. Hon talar flera språk, men "omöjligt" är ett ord som hon aldrig tänker lära sig på något av dem.

*Ingenting är omöjligt
– för Tamsin Rose*

Kopieringsapparaten verkar ha gett sig den på att stressa henne. Den lägger av om och om igen, och måste lirkas igång. Det är en timme kvar innan hon ska hålla sin första utbildning om "hur Bryssel fungerar" för

ledande företrädare för IOGT-NTO, Systembolaget, Statens folkhälsoinstitut, norska Vinmonopolet och finska Alko. Och det är till dem hon behöver kopior av sin presentation.

Men det krävs mer än en trilskande kopieringsapparat för att rubba Tamsin Rose. Efter fyra år i Moskva, under en period då nästan ingenting fungerade, vet hon att det alltid kunde vara värre. Nu är hon helt fokuserad på de människor hon ska möta den här dagen.

– Det svåra är att veta vad de förväntar sig och vilken kunskap de har. Men det gäller att fånga deras intresse – och behålla det.

Hon verkar inte tvivla på att hon ska lyckas. Att fånga intresse och förmedla ett budskap är hennes specialitet, vare sig åhörarna är ryska radiolyssnare, EU-byråkrater eller kommunpolitiker från olika länder i Europa.

EU-INSTITUTIONERNA OCH DE NÄTVERK som växt upp kring dem känner hon vid det här laget som sin egen bakgård hemma i England. Efter utbildningen längtade hon ut i världen och tog sig till Bryssel, där hon 1990 fick jobb hos Climate Action, ett globalt

nätverk av miljö- och folkrörelseorganisationer. Ett par år där gav värdefulla kontakter, som hon sedan byggt vidare på. Hon kunde säkert ha funnit nya utmaningar i Bryssel redan då, men först ville hon se mer av världen.

– Jag ville ha förändring – och äventyr. Så jag bestämde mig för att flytta till Ryssland, som då var mitt uppe i en politiskt omvälvande utveckling.

– Jag åkte dit på vinst och förlust. Stod där med tre resväskor och utan att kunna ett ord ryska – och fick jobb som radiojournalist!

Radio Maximum var ett rysk-amerikanskt samarbetsprojekt, en kommersiell radiokanal som spelade den nyaste musiken och därför lockade många unga lyssnare.

– Mellan skivorna sände vi nyheter och sport. Jag blev näringslivsreporter, också det en ny erfarenhet.

FÖRUTOM DE UNGA RYSSARNA lyssnade hela den utländska kolonin i Moskva, och Tamsin blev snabbt en känd radoröst.

– Vi sände live mellan sju och tio på morgonen mitt i en otroligt spännande utveckling. Men en morgon stängdes radiostationen utan någon som helst förvarning. Vi fick tio minuter på oss att lämna byggnaden.

Tamsin fick direkt ett nytt jobb, på EU-delegationens pressavdelning i Moskva.

– Vår uppgift var att förklara EU för 150 miljoner ryssar. Men mest fick vi förklara vad EU inte är

Tamsin Rose ger intryck av att vara glad för det mesta och har lätt för att locka andra till skratt.

– det är inte NATO, det är inte Europarådet... Hos oss hamnade alla slags frågor, från ostimport till visumansökningar.

Kanske var det där hon övade upp sin avundsvärda förmåga att förklara även komplicerade sammanhang så att de verkar självklara.

Under sina fyra år i Ryssland reste hon också mycket i landet och upplevde själv hur snabbt människors villkor förändrades.

– Jag såg oligarker stjäla gemensamma tillgångar, och jag såg hur statssystemet kollapsade.

Tamsin förklarar att hon bedömer ett samhälle efter hur små saker fungerar i människors vardag.

– Där jag bodde satte de på värmen i oktober och slog av den i maj. Enda sätter att själv reglera temperaturen var att öppna fönstret – hur kallt det än var ute. Och kranarna stod alltid och droppade, hett vatten som ångade så att tapeterna lossnade. När man ringde efter en rörmokare, var han alltid berusad när han kom. Sådana upplevelser har påverkat mig.

1997 var det dags för nästa utmaning. Tamsin flyttade till Paris för att arbeta med ett EU-program för samarbete mellan lokala och regionala myndigheter i olika delar av Europa.

– Det var som äktenskapsrådgivning. Att försöka länka ihop partner med olika språk, olika kultur och olika uppfattningar. Det gällde att kunna lyssna och stötta – och ibland hota med piska.

Året därpå var hon tillbaka i Bryssel, först som projektkonsult hos EU-kommissionen och från 2002 som generalsekreterare för EPHA, European Public Health Alliance, ett nätverk för folkhälsofrågor. I fyra år har hon drivit verksamheten i EPHA - med betoning på drivit.

– Jag levde, åt, andades och sov med organisationen, säger hon.

DET VAR UNDER DE ÅREN HON blev känd för sin förmåga att ta sig in på möten bakom stängda dörrar, där viktiga frågor avhandlas. Hur gör hon?

– Det finns olika sätt, säger hon. Men framför allt ser jag till att tidigt veta vad som ska behandlas och hitta någon aspekt som inte finns med i programmet. Det kan vara jämställdhet, nord-syd-frågor eller hur NGOs (frivilligorganisationer) påverkas eller kan påverka.

– Då kontaktar jag arrangörerna och frågar: ”Hur tänker ni ta upp den aspekten?” och får ofta svaret: ”Det har vi inte tänkt på. Kan inte du komma och prata om det?” Det gör jag förstås gärna, och när jag väl är där, kan jag ta upp precis vad jag vill.

För att den metoden ska lyckas mer än en gång krävs säkert också att man gjort sig känd för att ha

något intressant att säga – och det vet Tamsin Rose att hon har.

– Många av de där mötena är mördande tråkiga. Ett sällskap av idel gråa kostymer blir upplivat om det kommer en kvinna, som dessutom representerar en NGO, är livlig och en intressant talare.

Det är erfarenheter som hon hoppas få nytta av i sitt nya uppdrag. Nu ser hon fram emot att få utforska en stor folkhälsofråga mer på djupet. Men samarbetet med IOGT-NTO och de andra i Borealis, som projektet heter, går inte ut på att slå in dörrar eller bedriva nykterhetspropaganda.

– Jag ska samla information, som varje organisation får använda som den vill. De har olika uppdrag, men alla vill de bidra till en effektiv nationell alkoholpolitik som kan minska alkoholens skadeverkningar. Och alla har de förstått att EU har ett verkligt inflytande över utvecklingen på nationell nivå, och de vill samarbeta för att öka sin kunskap om alkoholpolitiken inom EU.

Hon tvekade lite, innan hon åtog sig uppdraget, erkänner hon. Av rädsla för att det skulle vara för specialiserat – och kanske lite tråkigt.

”Många av de där mötena är mördande tråkiga. Ett sällskap av idel gråa kostymer blir upplivat om det kommer en kvinna, som dessutom representerar en NGO, är livlig och en intressant talare.”

TAMSIN ROSE

– Men alkoholfrågorna innehåller så många aspekter, och det händer så mycket inom det området just nu. Så jag behövde inte tänka länge för att inse att det var ett spännande uppdrag.

Samarbetet är tänkt att pågå i tre år, men Tamsin vill ha en utvärdering efter ett år, för att parterna ska få möjlighet att bedöma hur det fungerar och om det är något de vill ändra på.

Tamsin har alltid ”levt med jobbet” och därför har det aldrig funnits plats för familj och barn i hennes liv.

– Det är inte lätt med de jobb jag haft. Nu ska jag jobba halvtid, 10 dagar i månaden, med Borealis. Det ger mig lite större frihet och variation.

Men hon hinner knappt andas ut, innan hon kas-

– För mig är det viktigt hur människor har det, förklarar Tamsin Rose. Jag bedömer ett samhälle efter hur de små sakerna fungerar i vardagen.

tar sig in i en beskrivning av hur hon tänker jobba och hur mycket den halvtiden ska räcka till.

– I första hand gäller det att samla information. Jag kommer att följa en rad hemsidor, både inom EU-systemet och hos intresseorganisationer av olika slag för att få veta vad som kan komma att påverka alkoholpolitiken i Sverige och de andra nordiska länderna.

ETT KONKRET EXEMPEL ÄR ATT SNABBT informera uppdragsgivarna om ”öppna konsultationer”, då kommissionen inbjuder alla som vill att komma med synpunkter på ett nytt förslag. Sådana konsultationer måste genomföras i alla ärenden som gäller nya lagar. Och ju tidigare man vet om dem och förstår

vad de kan få för konsekvenser, desto lättare är det förstås att komma med väl underbyggda synpunkter.

Det gäller också att hitta andra ingångar än de självklara, förklarar Tamsin. En utredning om ”ansvarsfull annonsering för barn”, som i första hand gäller leksaker, kan naturligtvis utnyttjas för att föra fram synpunkter om alkoholreklam.

Hon kommer också att fortsätta gå på möten och seminarier av alla de slag – mest för att lyssna, betonar hon. Men om det är någon aspekt av ett ämne som inte är tillräckligt belyst, lär hon knappast missa chansen att påminna om det.

– Det råder ingen brist på information i EU-systemet. Det gäller bara att veta var man ska leta, säger Tamsin Rose. ■

FAKTA/ TAMSIN ROSE

■ **Ålder:** 37 år
Född och uppväxt i London, England
Utbildning: Bachelor of Arts (ung. fil kand) i internationell historia och politik
Bor: i Bryssel
Aktuell: konsult för Borealis-projektet
Intressen: världskultur, resor, science fiction, att förstå hur makten fungerar i moderna samhällen
Motto: allt är möjligt, om man tänker i tillräckligt stor skala!

FAKTA/ BOREALIS

■ Borealis är det latinska ordet för nordlig, Aurora Borealis är norrskenet.
Borealis är ett samarbetsprojekt mellan IOGT-NTO, Statens folkhälsoinstitut, Systembolaget, Vinmonopolet i Norge och Alko i Finland.

Samarbetet gäller informationsbevakning i Bryssel i frågor som rör alkohol och alkoholpolitik. Uppgiften för konsulten Tamsin Rose är att så tidigt som möjligt samla och analysera information om ärenden som kan vara av betydelse för nordisk alkoholpolitik.

Hemlösa spelar upp

Skådespelarna i Stumpen-ensemblen är vana vid att stå på scen. Fast inte så mycket på teaterns scen, som på gatans. De är alla hemlösa, med missbruk och psykisk sjukdom i ryggsäcken. Genom att vara med och skapa teater har de funnit en ny mening med tillvaron.

Premiärnerverna är i dallring på innesätlet The Tivoli i Helsingborg. Stumpen-ensemblen ska för första gången ikväll spela pjäsen ”Högsta vinsten” inför en fullsatt salong och det är minst sagt hektiskt så här en timme innan.

Vid ett sminkbord sitter Lena Pettersson, som snart ska förvandlas till Stellaria, universums gudinna. På med underlagscreme, massor av smink och en guldlockig peruk. En assistent duttar och fixar. Nervös?

– Jo, lite. Jag har tyvärr inte kunnat vara med på de sista repetitionerna, för jag har nämligen legat på lasarettet för gallsten. Men detta kunde jag bara inte missa. Det ska bli så kul! säger Lena, alias Stellaria och berättar att hon är hel-såld på att spela teater.

Har spelat i sex år

Lena har varit med i Stumpen-ensemblen sedan starten för sex år sedan och har också varit med och bildat ideella Hemlösas Förening. Hon var själv hemlös i fem år. Förutom att hon spelar teater, är hon också med i Träskbarn, en musikgrupp som spelar och sjunger inför publik.

– För oss hemlösa är det viktigt att ha något att göra, något att se fram emot. Det här är en slags kreativ rehabilitering. Man träffar nya människor och får en chans att fokusera på något positivt. Gemenskapen är stark, vi trivs verkligen, säger hon och fladdrar iväg i sin vida, ljusblå kreation.

Sång och glam i farsen ”Högsta vinsten”.

Lena Pettersson förbereder sig...

...och förvandlas till Stellaria på scen.

Ensemblen har repeterat i ungefär ett halvår, till en början en gång per vecka och nu på slutet i stort sett varje dag.

Regissören Hans Polster är lite stirrig, springer runt och hojtar. Strax ska ensemblen, som denna gång består av ett trettiofem personer, sjunga upp, och han manar på för att så många som möjligt ska gå upp på scenen.

Tålmod är ett nyckelord när man ska regissera personer som lever med ett missbruk eller psykisk sjukdom, menar Polster.

– De kommer när de kommer. Sam-

tidigt är det en väldigt spännande grupp att arbeta med. De tycker att det är så roligt när det är klart och skillnaden mellan hur det är när man börjar och hur slutresultatet blir är enorm. Att arbeta med amatörer och professionella skådespelare är ungefär lika inspirerande. De har som gemensam nämnare stor nyfikenhet och entusiasm. De värsta att arbeta med är medelmåttiga proffs, de bara gnäller och klagar.

Hans Polster hade arbetat med amatörteater vid sidan om sitt ordinarie registreringsarbete under många år, när han blev tillfrågad om han kunde ta sig an den här gruppen hemlösa. Bakgrunden var att moderata kommunalpolitikern Björn O Anderberg, i samarbete med kommuner och kyrkoherdar, kring sekelskiftet gjorde en manifestation till förmån för de hemlösa och man fick då statligt bidrag för att starta ett hemlöshetsprojekt. Tanken på en teatergrupp växte fram, liksom ett hus för de hemlösa. Både huset och teatergruppen blev verklighet. Numera drivs verksamheterna via en ideell, obunden förening, Hem-lösas Förening.

Sju uppsättningar

Hans Polster tackade ja till att bli Stumpens regissör och 2000 bildades ensemblen. Gruppens första pjäs var just ”Stumpen” av PC Jersild, därav namnet.

Hittills har man satt upp sju produktioner, samtliga på temat utsatthet, missbruk och sociala frågor. Han tror att arbetet med teatern har fått många hemlösa att växa och känna större mening.

– Det är viktigt att ha rutiner och något roligt att tänka på och se fram emot. Förhoppningsvis bidrar det till att färre super ihjäl sig, säger han.

Kvällen fars ”Högsta vinsten” handlar om tre arbetslösa och hemlösa luffare, som drabbas av en stor bingovinst. Denna vinst påverkar deras framtid på olika sätt. Det är en pjäs fylld av samhällskritik, och även om den skrevs på 1800-talet, är den lika aktuell i dag. Men

Lena Petterson och Bengt Mangs får hjälp av en assistent inför premiären av ”Högsta vinsten”.

den innehåller också mycket burlesk humor och fina sångnummer.

– Alla som vill får vara med. I vissa pjäser är det åttio personer, i andra trettio. Alla kan ju hitta en liten roll att spela, säger Hans Polster och tillägger att skådespelarna också får vara med och utforma pjäsen och jobba med allt runt omkring; planering, dekor, rekvisita. Här handlar det alltså inte bara om att ta regi, utan också om att tänka till, engagera sig och komma med egna förslag.

Paralleller till det egna livet

Bengt Mangs heter en av de tre huvudrollsinnehavarna. Han spelar skomakaren, en riktig alks. Han kan se paralleller med sitt eget liv.

– Jag har varit uteliggare och vet hur det är att vara missbrukare. Det tar jag med mig när jag spelar min roll, säger han.

Han har varit med från allra första början. Han gillar att jobba hårt och tycker att teatern – och musikgruppen Träskbarn, där han också medverkar – har påverkat hans liv i positiv riktning.

”Jag har varit uteliggare och vet hur det är att vara missbrukare. Det tar jag med mig när jag spelar min roll.”

BENGT MANGS, HUVUDROLLSINNEHAVARE

– Det är skitskoj att vara med. Jag märker att jag utvecklas. Från början vågade jag inte sjunga, men nu vågar jag ta ut svängarna och sjunger gärna inför publik. Jag vågar ta på mig större roller också. Dessutom finns här en stark gemenskap, som ger en enorm kick, säger han och blir avbruten av Kajsa som nervöst springer runt och letar efter försvunnen rekvisita.

Klockan närmar sig sju och snart är det dags. Publiken har börjat strömma till och temperaturen höjs ytterligare ett snäpp.

Så brakar det loss på scenen. Publiken skrattar, applåderar och är med på noterna. De roliga, ibland absurda, replikerna avlöser varandra. Sångnumren är av varierande kvalitet, men Bengt Mangs står ut med sin mörka, vackra stämma.

Crescendo med vass kritik

Slutet blir ett crescendo i blommor, musik och vass samhällskritik, riktad mot socialtjänsten, landstinget och alla de som möter de hemlösa i vardagen och som har svårt att se människan bakom den trasiga ytan. För är det något som genomsyrar hela Stumpen-ensemblen, så är det att alla är lika mycket värda, oavsett livssituation och bakgrund.

Efteråt är stämningen lugnare; nu är det över för denna gången. Skådespelarna är rosiga om kinderna och nöjda – även om de nog tyckte att det gick snäppet bättre på generalrepetitionen. Men det finns chans för revansch. Pjäsen spelas vid sex tillfällen till under april månad. Och efter sommaren är det dags igen för en ny pjäs och nya repetitioner. ■

Början på ett stort författarskap

MONTECORE – EN UNIK TIGER/
AV JONAS HASSEN KHEMIRI/
NORSTEDTS

Detta är historien om Abbas Khemiri, tunisier med foto-grafdrömmar, som möter svenska Pernilla och flyt-tar till Sverige för att dela sitt liv med henne. Efter ett knappt år i det nya hemlandet blir han pappa till Jonas, och så småningom också till två tvillingpojkar. Abbas tar jobb som tunnelbaneförare i väntan på det stora genombrottet som foto-graf. När svärfadern avlider säger han upp sig från SL och bygger om svärfaderns nedgångna skyltbutik till en fotostudio. Affärerna går trögt tills han får en ingivelse och för-vandlar sig till husdjursfotografen Krister Holmström Abbas Khemiri. Mopsar, chihuahuer och unduler har Abbas, som tidigare haft all tid i världen att umgås med Jonas, fullt upp från morgon till kväll. Jonas tyr sig istället till sina nyfunna ”blatte-polare” Melinda, Imran och Patrik, och relationen mellan far och son börjar obönhörligen att krackelera.

Boken växlar mellan två berättarröster, Jonas och Kadirs. Kadir kallar sig själv Abbas mest antike vän. Han har efter många års tystnad tagit kontakt med Jonas per e-post och vill ge honom den sanna bilden av hans far. Jonas ger å sin sida barnets bild av fadern och upp-växten. Språket är en vuxnare variant av den fantastiska ”khemiris-kan” i debutromanen ”Ett öga rött” och det är fascinerande att man, trots att det knappt finns en mening på traditionell svenska, inte en enda gång behöver stanna upp och tänka efter vad det står. En mycket bra uppföljare till succé-buten som ser ut att markera början på ett stort författarskap.

ANNA LUNDBÄCK

Sam Shepard som Howard Spence i ”Don’t come knocking”.

Sår som inte går att läka med tid

DON’T COME KNOCKING/AMERICAN FILM AV WIM WENDERS/MED SAM SHEPARD, JESSICA LANGE OCH TIM ROTH Howard Spence var en gång en hyllad Vilda västernhjälte på bioduken. När vi möter honom, många år senare, är han en avdankad birollsskådis, som dränker sitt självförakt i sprit och andra droger. Han rumlar själviskt runt med unga tjejer och är en ganska patetisk och sorglig figur, en föredetting.

En dag får han nog av allt och rymmer från en filminspelning. Han söker upp sin mor och får genom henne veta att han antagligen har ett barn någonstans i Oklahoma. Tanken på barnet ger honom framtidshopp och han ger sig ut för att leta. Han träffar Doreen, en kvinna han älskade en gång och vuxne sonen Earl – som inte längre tycker sig behöva en pappa.

Men här finns inte bara Earl, utan också Sky, en ung kvinna vars mor just har dött. Kanske är hon

också Sky Howards dotter.

Filmen drivs långsamt framåt i ett poetiskt skimmer – ganska typiskt för regissören Wim Wenders. Samtalstonen är låg, stämningen stillsamt flytande. Den bryts emellanåt av den frusterrade sonens utbrott. Filmens titel ”Don’t come knocking”, syftar förstås till det faktum att man inte kan dyka upp efter tjugofem år och tro att man kan bli pappa och att allt ska ordas sig. Man får betala ett pris för det liv man väljer att leva. Och ibland – när allt kanske är för sent – upplevs priset som alltför högt. Slutet är öppet, smärtsamt. Filmen väcker tankar om livet och föräldraskap, men når inte ända fram. Djup och äkta nerv hos karaktärerna saknas, lösa trådar lämnas därhän. Men det kanske är ett måste när det handlar om en film av Wim Wenders?

MARIA ZAITZEWSKY

Överraskande!

I EGET SÄLLSKAP/ STEVE MARTIN/ÖVERS ANNA STRANDBERG/WAHLSTRÖMS

Inte visste jag att skådisen Steve Martin kunde skriva! Men det kan han! Det här underfundiga boken handlar Daniel Pecan Cambridge, en ung och ganska neurotisk

man, som bor ensam. Han lider av en mängd fobier, som han varje dag kämpar emot. Exempelvis klarar han inte att kliva ner för trottoarkanter. Han går därför inte ut så mycket, Men Daniel har, trots sina begränsningar, många

strängar på sin lyra. Han är medlem i Mensa, figurerar som mordmisstänkt i en tv-dokumentär och vinner en uppsatstävling. Och mitt i allt detta dyker psykologstuderande och ensamstående mamman Clarissa upp. Det här är en otroligt sympatisk bok, om hur det är att vara neurotiker.

MARIA ZAITZEWSKY

De första invandrarna

VÅRENS STARKASTE LÄSUPPLEVELSE handlar om hur det är att vara barn när föräldrarna är periodare. Susanna Alakoskis debutroman ”Svinalängorna” sticker ut i vårens bokutgivning.

Bland chiclitt, kokböcker och livsstilsmanualer syns omslaget med ett anonymt hyreshus i tegel. I boken ”Svinalängorna” heter området Fridhem och finns på riktigt i Ystad. Susanna Alakoski säger att boken har starka drag av verkligheten men att den helt klart är en roman.

– Själva titeln har varit den största inspirationskällan, säger hon och berättar varför:

– När jag som vuxen och utbildad socionom kom tillbaka till Ystad kommun, började jag jobba på socialkontoret. Mina kollegor kallade området där jag vuxit upp, Fridhem, för ”Svinalängorna” alltså ”Grishusen”! Jag blev då medveten om att det finns ett enormt glapp i människosynen.

– Idag tackar jag dem – det blev ju en bok!

En annan inspirationskälla har varit att undersöka människor som belastar samhället, göra siffror och begrepp verkliga. Och det var friåret som möjliggjorde att Susanna Alakoski kunde skriva sin bok. Skrivit har hon dock gjort sedan tonåren.

I boken är det 60-tal. Huvudpersonen Leena och hennes familj är finska invandrare som flyttar till det nybyggda bostadsområdet. De hänförs av lyxen, komforten och omgivningarna runt omkring. Många av grannarna är liksom de invandrare och låginkomsttagare.

– Det var de som städade och skrubbad då – det som andra invandrargrupper gör idag. Vi skulle kunna lära oss mycket genom att studera de första stora invandrargrupperna, påpekar Susanna Alakoski.

LIVET I FRIDHEM ÄR SVULSTIGT beskrivet, historierna är dråpliga och det känns lite som i ”Populärmusik från Vittula”.

Men den känslan försvinner. Det drastiska övergår till att bli en smärtsam historia om hur det är att vara barn i en familj där båda föräldrarna är periodare.

”Jag tystnade. Jävla Karin. Men äntligen.

Ett namn för det jag så väl kände till men inte visste vad jag skulle kalla.

Periodare.

Jag smakade på ordet i munnen.

Inte så illa.

Och bättre än mördare i alla fall.”

CITAT UR BOKEN SVINALÄNGORNA

”Inte ens Polisen trodde på mig när jag ringde och berättade för dem om veckorna då vi inte åt någon mat.

Jag trollade.

Några av mina trolleritrick var att jag kunde svimblunda och Fenix-andas, nu trollade jag bort mig själv och fanns ändå kvar.

Förvandlingen var klar när jag fortfarande stod i hallen. Nu var det bara att kliva in i äcklet. Men utan Åse, Riitta och skolan gick det inte. Jag gjorde klart mina läxor innan jag gick hem. Jag åt i skolan och tackade ja till måltiderna hemma hos Åse och Riitta. Jag visste sällan vad Markku och Sakari åt. Eller var de höll hus.

Jag hushållade noga med mina kläder. Städa rummet var det inte tal om nu. Först när de supit klart städade jag lägenheten från golv till tak. Jag hade ju anlagen och kunde ju konsten och stod sämst ut med att saker låg snett.

Blodfläckar tälde jag inte. När jag såg blodfläckar kastade jag mig på knä på golvet och torkade bort dem. Blod var värre än urin och avföring. Det var som att se mammas hjärta utrunnet på golvet.”

– Jag har skrivit en bok som jag själv vill läsa. Om klasskillnader, om utsatta liv och om människor som misslyckas. Men om det bara blir svart, orkar ingen läsa. På samma sätt som det finns kärlek i sorg och glädje i ilska, finns det hopp i utsattheten, säger Susanna Alakoski.

Hon skulle vilja att någon skrev en bok om hur det är att växa upp i en familj där föräldrarna knarar. Missbruk ter sig på många olika sätt.

– Narkomaner syns sällan på dagen. Däremot kan det märkas att de hängt upp tvätt på natten, säger hon.

NÄR MAN LÄSER ”SVINALÄNGORNA” är det nästan som att vara Leena och känna de sura andedräkterna i lägenheten, den gnagande hungern i magen och oron för syskonen. Och inte minst hur skönt det är när föräldrarna rycker upp sig efter tre veckors rus, vädrar, städer och fyller kylskåpet.

– Jag är jätteoroad över utvecklingen i alkoholpolitiken. Det är bara att titta på Finland där man sänkt alkoholskatten. Fyllecellerna är överbelastade och slagsmålen fler. Hela samhället har brutaliserats, säger Susanna Alakoski.

Hon har i alla fall hittat sin vävtråd och skrivit en roman till. Om sexualbrottslagstiftning, krig i björkskog och låg alkoholskatt. ■

FAKTA/ SUSANNA ALAKOSKI

Ålder: 44 år
Yrke: Press-sekreterare, just nu friårsledig
Aktuell: Romanen ”Svinalängorna” (Albert Bonniers förlag) utkommer i mars

”Mina kollegor kallade området där jag vuxit upp, Fridhem, för ‘svinalängorna’ alltså ‘grishusen’!”

SUSANNA ALAKOSKI

Hur tar man time-out?

Läser om familjen som tog time-out och lämnade slasket härhemma för vajande palmer och finkornig sand i Thailand. Läser om flera sådana familjer, i olika tidningar. Och blir förundrad. Det låter så enkelt. Time-out.

De berättar alla leende från någon strand, oftast på ”svenskön” Koh Lanta, hur underbart allting är och hur ostressade de känner sig och hur mysigt det är för barnen att bara springa rakt ner i det varma havet. Inga byngliga overaller, inga snödrivor, inget dagis, inget press. Man tar dagen som den kommer. Lallar runt med sand mellan tårna och planerar vad man ska äta till lunch. Typ. De har gjort sig av med villan därhemma och satsat på det här. Här är det ju billigt, här kan man leva länge på sparade medel, kvittrar de.

”Så småningom kanske vi börjar jobba lite, drar igång ett fik eller så. Fast vi får se hur det blir. Just nu tar vi dagen som den kommer. Det är så skönt att inte behöva planera så mycket”, säger den leende mamman på bilden.

LÄSER OM ANDRA SOM TAR TIME-OUT från jobbet, livet. Män och kvinnor i höga positioner som försvinner bort ett tag. Laddar batterierna. Hittar ny kraft. Ägnar sig åt sådant som är viktigt. Odling kanske. Jord mellan fingrarna. Så naturligt, så äkta. Eller segling. Vind i håret. Nya skrattrynkor. Och jag förundras.

För ingenstans i dessa artiklar står det vad det kostar att ta time-out eller ens vad det egentligen innebär rent konkret. Vadå, uppbär man full lön under sin time-out? Eller är man sjukskriven? Eller är det så att man har så god ekonomi att man kan ta en ledigt i flera månader utan att man hamnar på bar backe?

Funderade på hur det var för rattfulla Pilsäter som tog time-out häromsistens. Med bibehållen lön visade det sig. Ja, då är det ju ingen match att ta en time-out!

Jag efterlyser en faktaruta till varje artikel som handlar om folk som tar time-out, med alla kostnader redovisade, tack! Gärna också ett så-här-gör-man i fem steg, så att man kan prova själv.

DE LALLANDE FAMILJERNA I THAILAND talar mest om prioriteringar. Att prioritera det som är viktigt och värdefullt och välja bort annat trams. Lätt att säga om man har en kåk, bil och båt att sälja. Kanske säljer man bara båten och behåller huset tills man kommer tillbaka. Utifall att.

Det som provocerar med dessas solskenshistorier är egentligen inte familjerna – för mig får de gärna ägna dagarna åt att vicka på tårna på en thaistrand – utan tidningarna som dukar upp detta som om det vore en självklarhet att man faktiskt kan välja att ta time-out ett tag.

Som om man är lite dum i huvudet som inte har fattat att det bara handlar om att prioritera rätt.

Jag är kanske dum i huvudet, men jag fattar faktiskt inte hur det skulle gå till i verkligheten. Okej, jag säljer min lägenhet (lyckliga mig som har en som jag kan sälja!) och med de få

tusenlappar som blir kvar när lånet är betalt lever jag loppan i Thailand i ett par månader.

Och sen då? Även i Thailand medför det väl vissa kostnader att dra igång en restaurang? Jag tänker lokal, inredning, myndigheter, tillstånd, mutor, skatter. Och alla kan väl inte öppna en restaurang heller? Vet folk som har jobbat på kontor hur man gör? Det blir ju för många till antalet också. Och alla svenskägda. Våldigt märkligt.

Jag upptäcker många luckor i de där historierna – och saknar många svar. Men det är möjligt att jag begriper mer om jag prioriterar om i mitt snöslaskiga liv och tar en rejäl time-out! ■

“För ingenstans i dessa artiklar står det vad det kostar att ta time-out eller ens vad det egentligen innebär rent konkret.”

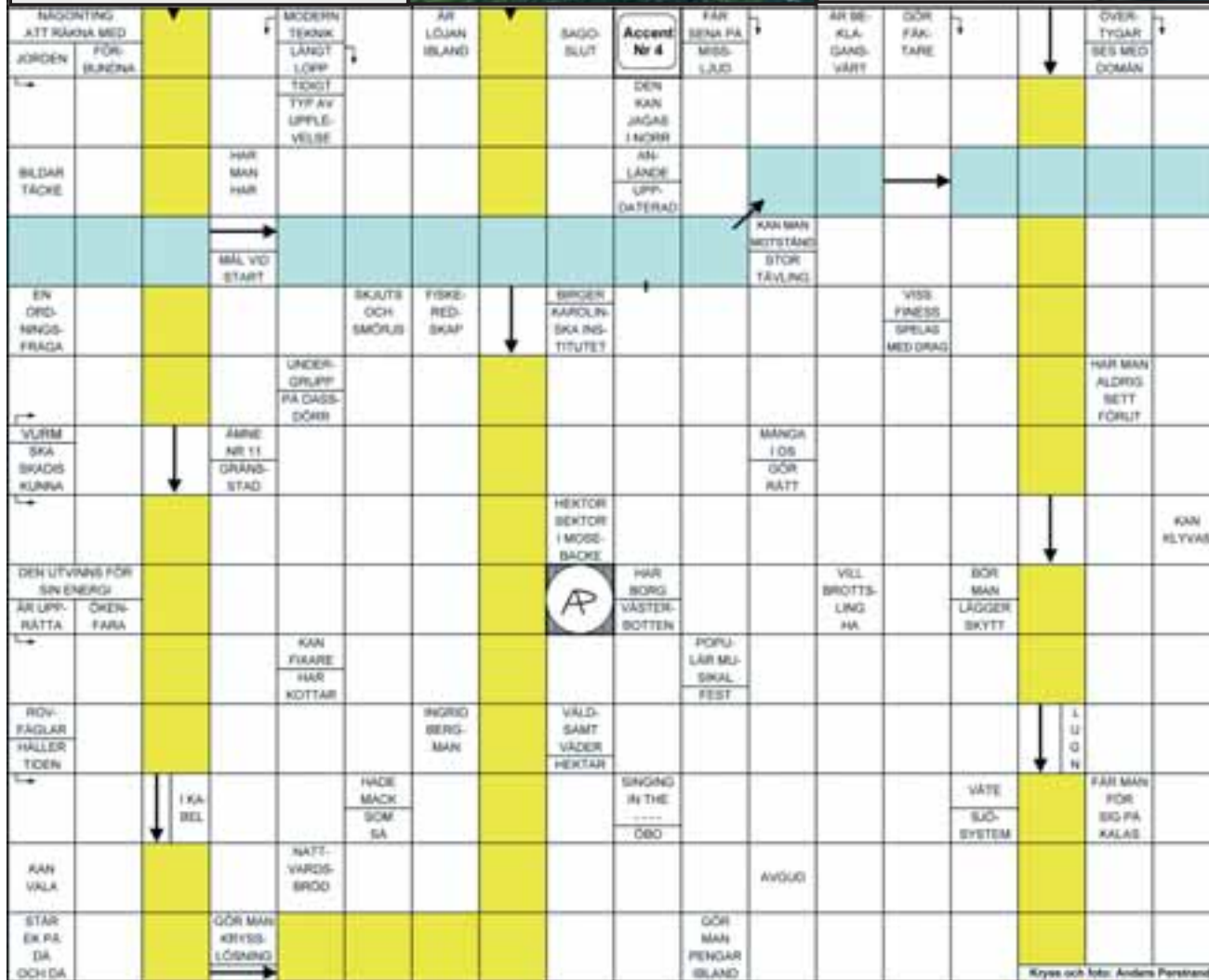
Maria Zaitzevsky

KRYSSLÖSNING 2/06

VINNARE KRYSS 2/06

Första pris, tre Miljonlotter, Birgit Bergström, Skellefteå. Sidovinster, varsin Miljonlott: Karl-Göran Ögren, Skelleftehamn, Ruth o Rolf Fredrikson, Sundsvall, Inga o Gustaf Carlsson, Holmsta, Munktorp, Köping, Lars Lindgren, Mariefred, Eva Larsson, Munkebo, Ambjörby, Brita o Manfred Öhlund, Grytnäs Smedsbo, Avesta, Barbro Lönnehed, Lönneberga, Lillbeth Schönfeldt, Skellefteå, Evy Gärmark, Västerås, och Ingrid Johansson, Halmstad. Gratulerar!

Kryss 4/06

Miljonlotter att vinna. Tre lotter vinner förstapristagaren, en lott vardera får de tio som närmast har tur i dragningen. Skicka in lösningen till Accent, Box 128 25, 112 97 Stockholm senast den 25 maj 2006. Märk kuvertet Kryss 4/06.

Namn.....

Adress.....

Postadress.....

Kamratstöd blir kooperativ

Samarbete med kommunen vägen till framgång i Ödeshög

En blandning av medlemmar med olika bakgrund och ett ovanligt bra samarbete med kommunen. Det är två förklaringar till att kamratstödet i Ödeshög lyckas så bra. Nu har föreningen tagit ett ovanligt steg till och bildat ett kooperativ med stöd från EU.

Mobiltelefonen ringer. Sven-Eric Åberg sätter ner kaffekannan för att svara.

– Kamratstödet, Åberg.

Det är en av medlemmarna i kamratstödsföreningen som ringer om en kille som avvikit från ett behandlingshem.

– Vi ska försöka få honom till Dagöholm i stället, förklarar Sven-Eric Åberg och återgår till att servera kaffe.

Ett vanligt samtal en vanlig torsdagskväll i IOGT-NTO-lokalen på Stråtomtagatan i Ödeshög.

Medlemmarna i kamratstödsföreningen droppar in, byter några ord med varandra och förbereder sig för kvällens begivenhet, en ugglesafari tillsammans med socialchefen och fågelentusiasten Bengt Andersson.

Träffas varje torsdag

Varje torsdag träffas de här för någon aktivitet – lyssna på föredrag, grilla politiker i heta stolen, göra utflykter. Men mest av allt för att få vara tillsammans, slippa ensamhet, missbruk och tristess, känna stödet från varandra.

I lokalen är det drogfritt. Den ska vara en helnykter oas. Det vet alla, och de som ”dricker till” ibland håller sig borta då.

Här blir man accepterad som man är. Patrik trivs när han får sitta tyst i ett hörn och lyssna på de andra, Janne när han får lägga ut texten om hur eländigt krångligt och dyrt det är att få tillbaka körkortet, när man en gång förlorat det.

Bengt Andersson är också med så ofta han kan.

– Det är lite av ett ordenssällskap, med möte varje torsdag. Men det är roligare än Rotary.

IOGT-NTO-huset, som för några år sedan stod tomt för det mesta, har rustats upp och fått nytt liv. Det har också den nedlagda butiken i centrum, där kamratstödsföreningen sedan något år driver secondhandaffär. Innanför affären finns ett litet fikarum, som snabbt blivit en

”Det är lite av ett ordenssällskap, med möte varje torsdag. Men det är roligare än Rotary.”

BENGT ANDERSSON, SOCIALCHEF I ÖDESHÖG

omtyckt träffpunkt för många som rör sig i centrum. En del kommer för att få en kopp kaffe och pratstund på väg hem, andra därför att de inte har någonstans att ta vägen.

– Affären har blivit något av ett nav, tycker Bengt Andersson. Nästan som en dagcentral.

Från början var det tänkt att den skulle vara öppen tre dagar i veckan, men intresset var så stort att den nu är öppen alla dagar utom söndag. ▶

Skön gemenskap vid second hand-affärens varuintag. Från vänster Bo Wahlberg, Sven-Eric Åberg, Bengt Andersson, Bo Johansson och Jan Rendahl.

Affären har också blivit sambands-central för föreningens arbete med snöskottning, flytthjälp och naturvård. Den ska också bli kontor för det kooperativ som föreningen startade 1 mars och fått EU-bidrag till.

Det arbetet började för ett par år sedan med snöskottning, som direkt blev en succé. I vinter har man haft 24 fasta abonnenter. De betalar 300 kronor i månaden, annars kostar det 50 kronor per gång.

– Vi rycker ut varje gång det snöat mer än tre centimeter. Så i år har det lönat sig att abonnera, säger Petrus Karlsson, ungdomspraktikant hos föreningen och en av snöskottarna.

Fick lokal i IOGT-NTO-huset

Bosse Johansson är en av de ansvariga för affären. Han är också en av dem som drog igång kamratstödet här för fyra år sedan. En av fyra killar från Ödeshög som lämnade Dagöholms behandlings-center samtidigt.

– Leif Persson, chefen på Dagöholm, tjtade på oss att vi skulle hitta på något, berättar han. Vi fick en lokal i IOGT-NTO-huset och hjälptes åt att göra i ordning den så att vi kunde träffas där. Några andra kom med direkt, vi letade upp några fler som varit på behandlings-hem, och så var det igång. Ryktet spred sig, så vi blev fler och fler.

– Vi hade möten, spelade minigolf och boule, åkte och bowlade. Och vi fick följa med och träffa kamratstödjare på andra ställen.

De tog kontakt med socialchefen Bengt Andersson, som var positiv till att de ville göra något.

– Agneta Johansson från socialen jobbade med oss på torsdagskvällarna i början. Och sedan har Bengt engagerat sig som bara den. Han tog med oss på ishockeyresor och allt möjligt, berättar Bosse Johansson.

Distriktskonsulenten Ulf Zetterström var också med och drog igång verksamheten, som i januari 2003 formellt blev en IOGT-NTO-förening. Den har vid det här laget ett 50-tal medlemmar. Långtifrån alla har egen missbruksbakgrund. Några kommer från den vilande IOGT-NTO-föreningen och har varit helnykte-

Snöskottarna har haft gott om jobb den här vintern. Här kör Sven-Eric Åberg, Bo Wahlberg och Jan Rendahl så att det ryker.

”Agneta Johansson från socialen jobbade med oss på torsdagskvällarna i början. Och sedan har Bengt engagerat sig som bara den. Han tog med oss på ishockeyresor och allt möjligt.”

BOSSE JOHANSSON

rister i hela sitt liv. Men alla är de kamrater som har stöd av varandra.

– Det är styrkan, att det är så blandat, säger Bengt Andersson. En del har sin förankring i kyrkan, en del i politiken. Vi har också flyktingar och asylsökande bland medlemmarna.

– Men kärnverksamheten är att stötta personer med alkoholproblem.

Det bästa som hänt på 20 år

Bosse Johansson har förstått att kamratstödsverksamheten i Ödeshög är speciell, både för att medlemmarna har så varierande bakgrund och för att samarbetet med kommunen fungerar så bra.

– När jag berättar för folk på andra ställen om hur vi har det, tror de inte att det är sant.

Bengt Andersson tonar ner sin egen roll och talar hellre om vilken nytta kommunen har av kamratstödsföreningen.

– Den är det bästa som hänt på missbruksområdet i Ödeshög under de 20 år jag varit socialchef här.

– Vi hade inte riktigt fokus på missbruksfrågor i kommunen tidigare. Men nu hjälper vi varandra. Ja, framför allt är det nog vi i kommunen som har hjälp av kamratstödet. Vi upptäcker tidigare vilka som har problem, och våra kostnader för missbruksvård har gått ner.

Nu börjar andra kommuner höra av sig och vilja komma hit på studiebesök.

– Jag förstår inte att inte fler kommuner tar den här möjligheten, säger Bengt Andersson.

Ska starta kooperativ

Arbetet med snöskottning, flytthjälp och andra tjänster har som sagt pågått ett tag. Men i höstas bestämde sig föreningen för att starta ett kooperativ och söka EU-bidrag, via det svenska ESF-rådet,

IOGT-NTO-huset på Stråtomtagatan har fått nytt liv. Bo Wahlberg är en av dem som gärna deltar i aktiviteterna.

Petrus Karlsson, Bengt Andersson och Sven-Eric Åberg tar en kopp kaffe och byter några ord om läget medan de väntar på deltagarna i kvällens ugglesafari.

– Här brukade kommunfullmäktige ha sammanträden förr, berättar Roland Fransson när han visar den fina samlingssalen i IOGT-NTO-huset.

Carina Ejevad har fått jobb i second hand-affären och trivs med att sälja glas, porslin och prylar av alla de slag.

för att kunna erbjuda praktik och anställning med arbetsmarknadsstöd till några av dem som behöver det.

– Vi fick hela det sökta beloppet, 200 000 kronor, säger Bengt Andersson. Det kan vi också tacka Kjell Eriksson på Östgöta Coop Center för. Han har hjälpt oss med ansökan.

Med kooperativet följer också arbetsgivaransvar. Föreningen är arbetsgivare och bland annat förhandlar med facket.

– Tur att vi har Roland Fransson, säger Bengt Andersson. Han är kassör i föreningen och gammal bankman.

Kooperativet startade officiellt den 1 mars, och från den 1 april anställdes Stig Andersson i kooperativet för att leda ”skogslaget”, som arbetar med diverse uppdrag åt länsstyrelsen. De bygger en rullstolsramp vid fågelsjön Tåkern, de sätter upp staket vid en skidlift, gallrar sly på Kastad kulle och Sättra ängar, skö-

ter gräsklippningen vid Alvastra kloster.

Ett par av dem som jobbar med flytt- och städhjälp ska också bli anställda, är det tänkt. Allt annat arbete är ideellt. De pengar man får in går till föreningen.

– Vart man kommer, får man positivt gensvar, säger Petrus Karlsson. Det är också lön.

– Snöskottningen och annat jobb som vi gör har ändrat synen på missbrukare, säger Sven-Erik Åberg. ”Aldrig mer ska jag säga något ont om alkoholister”, sa en dam som vi brukar hjälpa

Ungdomspraktikant

Petrus Karlsson har nu fått ungdomspraktik hos föreningen, det har distriktet ordnat. Han är dessutom ordförande i en nybildad UNF-förening med åtta medlemmar.

– Vi tittar på film, åker och badar, kör go-cart, bowlar, berättar han. Min tanke

är att erbjuda aktiviteter som de inte kan ta sig till själva. För det finns inte så mycket att göra i Ödeshög.

Kamratstödet i Ödeshög brukar lyftas fram som en framgångssaga, och är det också på många sätt. Men även här måste man vara beredd på motgångar.

– Vi har medlemmar som ramlar dit, säger Bengt Andersson. Det hör till. I fjol hade vi tre dödsfall, visserligen inte bara på grund av spriten, men det var tungt.

Av de fyra som lämnade Dagöholm tillsammans och startade föreningen är det bara Bosse Johansson och Jörgen Davidsson som är aktiv medlem idag.

– De andra är inte med längre, säger han. De är periodare och kommer bara hit någon gång ibland.

– Jag har också trillat dit någon gång, men jag försöker allt vad jag kan. Och utan gemenskapen i föreningen hade jag inte klarat mig så här bra. ■

Folkrörelseaktivist i 75 år

Thure Jadestig har lämnat ifrån sig ordförandeklubban i Västmanlands IOGT-NTO-distrikt nästan på dagen 50 år efter att han invald i styrelsen första gången och efter närmare 75 år med olika förtroendeuppdrag inom rörelsen.

Hur bär man sig åt för att vara så engagerad så länge?

– Jag har alltid haft en stark vilja att göra något, och jag är uppväxt med övertygelsen att folkrörelserna är grunden för demokratin, säger Thure och fortsätter:

– 1928 gick jag med i ungdomslogen hemma i Djupvik, utanför Holmsund i Västerbotten, och sedan dess har jag varit aktiv på alla ställen där jag bott – Karlstad, Tidaholm, Borås, Hallstahammar, Västerås – och på alla nivåer, från lokalföreningen till förbundsstyrelsen.

– Folkrörelserna har varit mitt universitet, tillägger han. Folkrörelserna och folkbildningen. Nästan varenda år har jag deltagit i någon studiecirkel, från ”räknestickans användning” när jag var 13-14 år till cirklar inom nykterhetsrörelsen och politiken.

Du satt i riksdagen i 17 år, från 1969 till 1985. Varför ville du bli politiker?

– Makt, säger Thure och skrattar hjärtligt. Nej, det började när jag var chef för arbetsförmedlingen i Hallstahammar. Jag såg att folk på bruket behövde bostäder och insåg att det var en fråga som måste drivas politiskt.

– I riksdagen koncentrerade jag mig snart på nykterhetsfrågor och var ordförande i den socialdemokratiska nykterhetsgruppen. På den tiden var vi fler nykterister, och det fanns både en socialdemokratisk och en borgerlig nykterhetsgrupp.

Thure Jadestig.

FAKTA/THURE JADESTIG

Namn: Thure Jadestig

Ålder: 84 år

Bor: Västerås

Bakgrund: Arbetsförmedlare, riksdagsledamot, folkrörelseaktivist

Aktuell för att han alltid är i rörelse

Du engagerade dig också tidigt i kampen mot narkotika. Hur började det?

– Från mitt fönster i riksdagen, som då höll till vid Sergels torg, såg jag knarkhandeln på plattan. När jag kände igen en flicka från Hallstahammar, tog jag hand om henne och såg till att hon kom hem. Efter den upplevelsen tog jag kontakt med Nils Bejerot, och sedan kom Jonas (Hartelius) in i bilden.

– I år har vi jobbat tillsammans i 30 år. Det har varit ett fantastiskt samarbete. Jag brukar säga att Jonas har varit hjärnan och jag hjärtat i vårt 30-åriga krig. Han har tagit fram forskningsrapporter och annat underlag, och jag har drivit frågorna politiskt.

”Från mitt fönster i riksdagen, som då höll till vid Sergels torg, såg jag knarkhandeln på plattan. När jag kände igen en flicka från Hallstahammar, tog jag hand om henne och såg till att hon kom hem.”

THURE JADESTIG

Vad är det bästa du gjort?

– Att jag hållit mig nykter... Nej, jag vet inte. Du får skriva att ”han ler och säger att han inte vet”. Men det är klart att det finns mycket att vara stolt över – och säkert en del misstag också.

– En bra sak var i alla fall att vi i Hallstahammar, och hela Kolbäcksdalen, tidigt tog hand om de invandrare som kom dit, ordnade språkundervisning och såg till att de snabbt kom in i det svenska samhället.

Något du ångrar?

– När man varit med så länge, hinner man med många dumheter, men ingen som är stor nog att nämna här.

– Men jag har alltid jobbat för det jag trott på. Och ett omdöme som jag litar på fick jag av fröken Nordlund, min lärare i småskolan. När jag träffade henne 40 år senare och förklarade att jag var Lapp-Lindströms Ruts äldsta pojk, tittade hon på mig och sa: ”Tänk Thure, det blev folk av dej å!”

I riksdagen brukade stenograferna samla på ”jadestigare”, bevingade ord i lite egna varianter. Något bra exempel?

– Det är inte så lätt att vända andra sidan till när man just fått ett slag under bältet. ■

Årsmöten

Värmånader är årsmötesmånader. Accent har haft spejare ute på några av IOGT-NTO-distriktens årsmöten. Fler rapporter kommer i nästa nummer.

FOTO: ÅKE ERIKSSON

Vid en manifestation på torget släppte årsmötesdeltagarna iväg 835 ballonger, en för var och en av de nya medlemmar som IOGT-NTO-distriktet rekryterat under 2005.

Tredelat distrikt för ökad aktivitet

VÄSTERBOTTEN Ett 80-tal ombud samlades i Skellefteå för IOGT-NTO- och JUNIS-distriktens årsmöten. De kunde glädja sig åt en mycket omfattande verksamhet under det år som gått – och minst lika omfattande planer för det nya verksamhetsåret. De nya distriktsstyrelserna fick i uppdrag att förbereda en uppdelning av distriktet i tre ”zoner” för att skapa lokal förankring i arbetet.

Som tack för stora insatser fick fem IOGT-NTO-medlemmar ta emot stipendier avsedda för personlig utveckling eller utveckling av föreningen. De fem stipendiaterna är Jan-Eric Grahns och Gunnel Linné från Åsele, Anki Hansson, Tommy Nygren och Agneta Persson från Skellefteå.

Vid en manifestation på Torget medverkade Lena Lindgren från IOGT-NTO-förbundet och Carina Eriksson, JUNIS förbundsordförande med tal om barns utsatthet och IOGT-NTO-rörelsens mål och visioner.

FOTO: BENGT ALM

Hur ska vi jobba i Skaraborg? Inga Nordmark, Petra Berghäll och Tina Frid lägger upp en strategi för det förebyggande arbetet i sitt distrikt. I bakgrunden jobbar gänget från Kronoberg.

FOTO: ANN-BRITT HAGEL

Förebyggare smider planer

Förebyggargrupper från ytterligare fem distrikt har varit på utbildningsresa i Marocko. De cirka 30 deltagarna kom från Gävleborg, Norduppland, Kronoberg, Jönköping och Skaraborg. Den här gången var också förbundsstyrelsens utskott för förebyggande arbete med. I utbildningen ingår dels en rejäl dos fakta och forskningsresultat om olika metoder, dels gruppviss arbete med en strategi för det egna distriktet.

– Utvärderingarna var så positiva att vi nästan rodnar, säger Per-Åke Lundin, som är ansvarig för förbundets förebyggande arbete.

För de distrikt som ännu inte haft någon grupp på utbildning planeras ytterligare en i höst. Under våren inbjuds de redan utbildade förebyggargrupperna till regionala samlingar, och i höst blir det en större samling för alla grupperna.

Ett distrikt som söker nya vägar

VÄSTMANLAND Det går framåt för Västmanlandsdistriktet, kunde avgående distriktsordföranden Thure Jadestig konstatera, när han lämnade över klubban till Per-Erik Lundberg från Surahammar. Vid årsmötet, som hölls i Fagersta, kunde ombuden glädja sig åt att distriktet under året ökat med 437 medlemmar, plus några nya UNFare, och dessutom åt det mycket lyckade projektet Vändkorset. Projektet, som nu övergår i den vanliga verksamheten, har skapat en rad nya kontakter.

Thure Jadestig, avgående distriktsordförande, flankerad av Bo Axelsson och Bernt Eriksson från Fagersta, som båda fick ta emot utmärkelser för fina insatser inom nykterhetsrörelsen.

FOTO: SOLVEIG INGEMARSSON

Distriktet har också inlett samarbete med grannarna i Sörmland, om bland annat gemensamma lokaltv-sändningar i regionen Västerås/Eskilstuna.

FHI välkomnat till länet

GUNNAR ÅGREN

JÄMTLAND Statens folkhälsoinstitut håller som bäst på att flytta sin verksamhet från Stockholm till Östersund. IOGT-NTO-rörelsen i Jämtland passade därför på att inbjuda generaldirektör Gunnar Ågren till sitt årsmöte på Sällsjögården i Mörsil. Omvalde distriktsordföranden Björn Karlsson hälsade både Folkhälsoinstitutet och chefen välkomna till Jämtland.

Gunnar Ågren medverkade också med ett föredrag, där alkoholen är vårt största folkhälsoproblem.

– De flesta trafik-, skoter- och drunkningsolyckorna är alkoholrelaterade. Det är onödiga skador som främst drabbar unga, förklarade han.

Det alkoholrelaterade våldet ökar också, och därför kommer institutet att fortsätta sin kampanj ”Ansvarsfull alkoholservice”.

1000 nya medlemmar

SKÅNE Med 1 000 nya medlemmar var IOGT-NTO-distriktet i Skåne det distrikt som ökade näst mest i landet under 2005. Det var en ökning med cirka 50 procent, och distriktet har nu omkring 3 000 medlemmar.

– Skånedistriktet har gjort mycket bra ifrån sig, förklarade förbundsordförande Sven-Olov Carlsson, som medverkade i årsmötet på Vannaröds slott i Sösdala.

Hans förklaring till att IOGT-NTO fått så många nya medlemmar, inte bara i Skåne utan i hela landet, är att alkoholproblemen ökar och att allt fler människor upplever att alkoholpolitiken går åt fel håll.

– De vill stötta nykterhetsrörelsen som en motkraft till den allt liberalare politiken, förklarade han vid årsmötet.

FLER ÅRSMÖTEN PÅ NÄSTA SIDA.

Stärkt distrikt grillar politiker

SÖRMLAND Stärkta av framgångarna under 2005, med bland annat 360 nya medlemmar, antog Sörmlandsdistriktet vid sitt årsmöte i Mariefred en ambitiös arbetsplan. Ett mål är att få fler vuxna som inser vikten av att hålla på åldersgränserna och skjuta upp ungdomarnas alkoholdebut, ett annat att i samarbete med distriktet i Västmanland nå studenterna på högskolan.

Under valåret vill distriktet grilla politiker som kandiderar till uppdrag i såväl kommunen och landstinget som riksdagen. De som blir valda ska också senare få stå till svars för sin inställning i drogpolitiska frågor. Distriktets omvalda ordförande Maj-Lis Löw, som tidigare varit både minister och EU-parlamentariker, lär vara väl kvalificerad för uppdraget som "grillare".

– Nu gäller det att få politikerna att arbeta för sänkta införselkvoter, förklarade Åsa Hagelstedt, kommunikationschef hos IOGT-NTO på Sörmlandsdistriktets årsmöte.

FOTO: LEIF MÄNSSON

Ett distrikt som känner medvind

SKARABORG – IOGT-NTO har under året fått 12 500 nya medlemmar, varav 365 i Skaraborg, konstaterade distriktsordförande Inga-Lill Bergsten vid distriktets årsmöte på Axevalla folkhögskola.

Framgångarna har uppmärksamats i media, något som också bidragit till medvinden.

Vid årsmötet, som gick i optimistens tecken, antogs ett uttalande, där ombuden påminner om att alkohol är den drog som används mest i Sverige och som ger upphov till flest skador och mänskliga tra-

Minal Nygårds.

Stå upp på Ringvägen

Minal Nygårds var en ny och spännande bekantskap för deltagarna i ett annorlunda kvällsmöte i IOGT-NTO-lokalen på Söder i Stockholm. Stå upp-komikern Minal, som också är författare och serietecknare, lyckades både roa och engagera med sina tankar om nykterhet, om sin indiska bakgrund och om sin make dalmasen.

– Vi ville göra något annorlunda, väcka nyfikenhet och visa att det är kul att vara nykter, förklarar utvecklingskonsulenten Lizzette Masterson, som engagerade Minal Nygårds.

Deltagarna i alla åldrar fick också diskutera kommande verksamhet i denna nyktra träffpunkt med bland andra distriktets ordförande Mehmet Kaplan och vice ordförande Maria Bergström.

LIZZETTE MASTERSON

gedier. Beslutsfattare på alla nivåer uppmanas därför att arbeta med drogfrågorna i linje med IOGT-NTOs alkohol- och narkotikapolitiska program.

Inga-Lill Bergsten omvaldes som distriktsordförande.

Förutom distriktsstyrelse valdes också en rad arbetsgrupper och utskott, som ska driva arbetet under det viktiga valåret.

Värvning och drogkamp

VÄRMLAND IOGT-NTO i Värmland hade i år förlagt sitt distriktsårsmö-

te till Sunne. Där antogs en diger arbetsplan, med bland annat fortsatt satsning på värvning, inspirerad av förra årets satsning som gav distriktet 200 nya medlemmar.

Distriktet planerar också att inför valet tillsammans med MHF, Blåbandsrörelsen och studieförbundet NBV genomföra tävlingen "Drogkampen" med kommunernas politiker. Distriktet fortsätter också sin satsning på kamratstödsgrupper och förebyggande arbete i skolor och bland föräldrar.

Hela styrelsen med ordförande Monica Ståhl i spetsen fick förnyat förtroende.

UNF och JUNIS –deltagarna samlade för fotografering efter en hård natt på golvet.

FOTO: KERSTIN EKMAN

Många unga på aktivt årsmöte

ÄLVSBORG Hela huset sjöd av aktivitet, och glädjande många ungdomar deltog i IOGT-NTO-rörelsens distriktsårsmöten i Älvsborg. UNF och JUNIS kombinerade årsmötet med ett läger med övernattnin på Lönne i Borås. De unga deltagarna hann också med att köra go-cart samt spela lasergame innan det var dags att åka hem.

Styrelsen för IOGT-NTO omvaldes men utökades med två ledamöter, varav en nyvärvad medlem. UNF har fått en nytändning med delvis ny styrelse. Styrelsen för NSF omvaldes men kompletterades med två nya ersättare, och JUNIS fick två nya ledamöter.

Många nya medlemmar

GOTLAND Gotlandsdistriktet valde en ny ledarduo – Bengt Börjesson som ny ordförande och Jonny Karlsson som ny vice ordförande– vid årsmötet i Halla bygdegård i Roma.

Torsten Friberg från IOGT-NTO-förbundet passade på att berömma distriktet för aktivt arbete inom förbundets prioriterade områden och för den lyckade medlemsvärvningen.

För det kommande året planerar distriktet att samla lokalföreningarnas ordförande till en träff för att bland annat diskutera hur de bäst ska ta hand om de 139 nya medlemmar som värvades under förra året.

Jag accepterar alltid ett demokratiskt beslut men måste ändå komma...
Klockan är nio på morgonen och artonåriga Margareta Heed och Mimmi...

Vi hörs! Också!

Du vet väl om att du kan ta del av tidningen Accent även om bokstäverna börjar kännas lite väl små? Byt i så fall bara din prenumeration från papperstidningen till taltidningen. Ring, Eivor Jonasson-Ståhl, tfn 08-672 6036, så ordnar hon det!

accent

IOGT-NTO växer – läsekretsen växer...

Annonsera i Accent

– det naturliga sättet att nå engagerade läsare.

Janne Moréus
Glasgatan 21, 731 30 Köping
Tel. 0221-213 40
070-346 346 2
janne@info reklam.nu
www.info reklam.nu

REKLAMBYRÅN I KÖPING

Lägenhet i Kroatien

med fantastisk havsutsikt uthyres.
56m², byggd 2005, 4 bäddar.

Mer info: liliivs@chello.se
0733-70 45 73

Vad betyder våra grundsatser?

■ Samhällsplanering är en folkhälsofråga. Att alla människor ska ha rätt till ett bra boende är för oss en självklarhet. En skön säng är bästa huvudkud- den, liksom.

Att vi dessutom ska ha möjlighet att påverka utformandet av såväl sam- hället som vår närmiljö är lika viktigt. Inte bara för att vi anser att samhället ska genomsyras av trygg- het, inflytande och gemen- skap utan också för att vi

Tredje grundsatsen:

Trygghet och gemenskap

IOGT-NTO-rörelsen anser att den mänskliga miljön måste utformas och samhället planeras med utgångspunkt från män- niskans behov av gemen- skap och trygghet.

ska skapa förutsättningar för att alla ska ha rätt att

leva ett hälsosamt liv.

“Det krävs en by för att uppfostra ett barn”, säger Fantomen. Ett samhälle tar hand om de sina, både barn och vuxna. IOGT-NTO-rörelsen har därför en viktig uppgift när det gäller att finnas där människor finns; med lokaler, med verksamhet, med engagemang, med idéer och med stöd. Allt med utgångspunkt från människans behov av gemenskap och trygghet.

Nicklas Kartengren
förbundsstyrelseledamot
IOGT-NTO

Dags att söka nya pengar

■ Riksstyrelsen inbjuder för femte året IOGT-NTO-rörelsens föreningslokaler att söka bidrag för i första hand upprustning, under- håll och kompletterande utrustning.

Bidragen kan vara i storleksordningen 5 000–20 000 kronor och kan exempelvis sökas för kompletteringar av möb- ler, konferensutrustning, underhåll och investering- ar för energibesparingar. Listan kan göras längre. Fastigheten ska vara

ägd av en förening eller byggnadsförening inom IOGT-NTO-rörelsen.

Välkommen med ansökan som ska vara IOGT-NTO tillhanda senast 29 september 2006. Ange i ansökan sökandes adress och föreningens konto.

Adressen är IOGT-NTO, Box 12825, 112 97 Stock- holm.

Frågor besvaras av förbundsdirektör Torsten Friberg eller ekonomichef Tore Andersson, båda på telefon 08-672 60 00.

Stimulanspengar till lokal utåtriktad verksamhet

■ Har din förening, krets eller arbetsgrupp bra verksamhet? Till kongressen 2005 motionerade Gunnar Eklöf från Örnsköldsvik om att IOGT-NTO lokalt måste bli bättre på att reagera och ta lokala initiativ snabbt när en fråga är högaktuell. Motio- nen föreslog att uppmuntra lokal verksamhet som är utåtriktad och agerar snabbt där det behövs, genom att varje månad under 2006 och 2007 utse månadens utåtriktade verksamhetsidé som belönas med 10 000 kronor. Kongressen gillade motionen, och biföll den. Verksamhetsidéerna kommer att presenteras i Accent.

Skicka in ert förslag med motivering. Eftersom en verksamhetsidé väljs ut varje månad kan förslagen skickas in löpande under året. Då de vinnande idé- erna kommer att presenteras i Accent är det roligt om ni skickar in något fotografi av verksamheten.

IOGT-NTO
Att. Åsa Hagelstedt
Box 12825
112 97 Stockholm
e-post: hagelstedt@iogt.se.

Redaktör:

Kerstin Kokk, 08-672 60 27
kerstin.kokk@iogt.se

IOGT-NTO, Box 12825
112 97 Stockholm

tel: 08-672 60 00
fax: 08-672 60 01

www.iogt.se

Goda råd från SalusAnsvar

■ Sommaren förknip- pas oftast med sol, bad och semester. Tyvärr är det en tid då även mindre trevliga saker kan inträffa, till exempel inbrott och olycksfall. Med relativt enkla medel kan du dock förhindra en hel del skador.

SalusAnsvars huvud- uppgift är naturligtvis att sköta försäkringar och att reglera skador. Men den dagliga verksamheten ger dem också stor erfarenhet och kunskap när det gäl- ler att förebygga skador. Dessa kunskaper och er- farenheter utgör grunden för SalusAnsvars aktiva skadeförebyggande arbete. Syftet är att förhindra skador och därmed und- vika besvär och obehag för dig. Här följer några enkla råd hur du genom eget

beteende, viss försiktig- het och förutseende kan påverka dina möjligheter att undvika faror både för dig själv, din familj och din egendom.

Skydda dig själv och din familj

- Se till att du har fungeran- de brandvarnare hemma – gärna flera
- Skaffa en brandsläckare och gärna en brandfilt
- Skaffa en brandsläckare även till båten/husvagnen
- Ha en CE-märkt hjälm när du cyklar – prova innan du köper den
- Ha en räddningslina i båten

Skydda din egendom

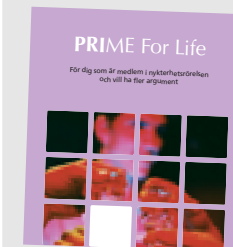
- Tala om för dina grannar att du reser bort
- Lämna aldrig några synliga saker i bilen

- Låt en granne ta din post och be gärna någon att klippa din gräsmatta när du är bortrest en längre tid
- Använd en timer som tänder och släcker dina lampor när du är borta
- Skaffa godkända lås i både dörrar och fönster

Du kan läsa mer i Salus- Ansvars katalog för sä- kerhet och skydd. Genom IOGT-NTO:s samarbete med SalusAnsvar får du som medlem katalogen gratis. Den innehåller ett flertal säkerhetsprodukter som du enkelt kan beställa till ett förmånligt pris via ett medföljande inbetal- ningskort.

Beställ katalogen ge- nom att kontakta Salus- Ansvars kundcenter på telefon 0200-87 50 00.

Ny folder om PRIME For Life

■ *PRIME For Life* finns för dig som är medlem i nykterhetsrörelsen och vill ha fler argument.

Denna folder vänder sig endast internt för att erbjuda *PRIME For Life*-utbildningen till medlemmar i nykter- hetsrörelsen. Den ska inte användas i bro- schyrställ i våra lokaler. Foldern kan beställas från IOGT-NTO Direkt, telefon 08-672 60 05.

KALENDARIUM

Maj

19–20 Förbundsstyrelsen sammanträder
20–21 Distriktsordförandesamling, Stockholm
22–25 Folknykterhetens vecka
25–28 Miljöpartiets kongress, Borås

Juli

2–8 Almedalsveckan, Visby
13–16 Sommarfestival, Öckerö
29– IOGT-kongress, Basel

Augusti

–5 IOGT-kongress, Basel
25–27 Studieupptakt, Köping

September

1–3 Distriktsstyrelsesamling, Uppsala
17 Valdagen
22–23 Förbundsstyrelsen sammanträder

Oktober

14 Rikinsamlingsdag för Världens Barn
14–15 Kurs för valberedare, Tollare
20–22 NordAN-konferens, Oslo

November

1 Ljusmanifestation för narkotikans offer
10–12 Förbundsstyrelsen sammanträder
17–19 Mediekurs, Wendelsberg

Information och kommunikation via nätet blir allt viktigare, men en levande demokrati kräver också personliga möten och fungerande mötesplatser, skriver ledningen för Våra Gårdar – som har hand om IOGT-NTO-rörelsens lokaler – och efterlyser en satsning på samlingslokaler.

Demokrati kräver mötesplatser

I år är det val i Sverige, och det är viktigt att så många som möjligt nyttjar sin rätt att rösta. I de senaste valen har valdeltagandet minskat i vårt land, liksom i många andra länder, och det är ett tecken på att demokratin urholkas. Före ett val är det viktigt att sätta sig in i frågor och samtala med andra. Mellan valen behövs dialog mellan politiker och olika intresseorganisationer. Denna mellanvalsdemokrati är stark i Sverige tack vare vår bredd av folkrörelser.

Genom den tekniska utvecklingen får vi allt mer information via nätet, och ett vanligt sätt att kommunicera är att chatta. Men vi är övertygade om att det personliga samtalet och mötet mellan människor är lika nödvändigt i dag och i framtiden.

MÖTEN KRÄVER PLATSER
Vi vill lyfta fram den allmänna samlingslokalen som skapar mötesplatser och är en grund för demokratin. Människor behöver mötas för att samtala om gemensamma angelägenheter och problem, diskutera och komma överens om hur de kan påverka beslutsfattare på olika nivåer. Samlingslokalen skapar fysiska förutsättningar för ytt- rande- och mötesfriheten och därmed för en levande demo-

krati. Genom studier och kulturupplevelser vidgar vi vyer- na, och ökar motivationen att engagera sig i samhället. De allra flesta aktiviteterna i en samlingslokal bärs av före- ningar, och föreningsarbetet i sig ger en skolning i demo- kratins arbetsformer.

OJÄMNT FÖRDELADE
I Sverige har vi tack vare nyk- terhetsrörelsen, arbetarrörel- sen, frikyrkorörelsen och byg- degårdsrörelsen många sam- lingslokaler, men de är ojämnt fördelade. I de flesta mindre och mellanstora städer och på landsbygden finns det relativt gott om samlingslokaler. Där- emot saknas samlingslokaler i många bostadsområden i våra större städer, inte minst i områ- den där många nysvenskar bor. En satsning på föreningsdrivna samlingslokaler i bostadsom- råden är en viktig del av integ-

lokala pubar, där alkoholen nästan är en förutsättning för att kunna mötas. Det är en utveckling som bidrar till att befästa en alkoholtradition och till att öka konsumtionen.

TILL FÖR ALLA
Samlingslokalen ska vara till för alla, och människor som lämnat ett aktivt missbruk, eller som är på väg från miss- bruket, ser en styrka i alko- holfria mötesplatser, och i ett solidariskt samhälle ska vi underlätta ett nyktert leverne. Demokratin kräver mötes- platser i form av samlingsloka- ler. Det krävs en satsning på samlingslokaler i bostadsom- råden och i de större städerna. Samlingslokaler är en ingre- diens i en konstruktiv integra- tionspolitik. Den alkoholfria mötesplatsen är unik och be- höver utvecklas. Vi vädjar till regeringen att under våren läg- ga en proposition som tar fasta på förslagen i samlingslokalut- redningen.

GÖRAN MAGNUSSON
RIKSDAGSLEDAMOT (S)
ORDFÖRANDE VÅRA GÄRDAR
ANNELIE ENOCHSON
RIKSDAGSLEDAMOT (KD)
VICE ORDFÖRANDE VÅRA GÄRDAR
SÖREN STORM
EGEN FÖRETAGARE
KASSÖR VÅRA GÄRDAR
OLLE HÄGGSTRÖM
VD VÅRA GÄRDAR
rationen och en nödvändighet för att stärka demokratin. I december 2003 överlämnades samlingslokalutredningen till regeringen med en rad förslag som kan underlätta etablering av samlingslokaler i dessa om- råden. Vår förhoppning är att regeringen tar med dem i vår- propositionen, så att vi kan påbörja arbetet med nya sam- lingslokaler. Som representanter för den svenska nykterhetsrörelsen vill vi lyfta fram styrkan med alkohol- och drogfria mötes- platser. Tyvärr ser vi många samlingslokaler utvecklas till

”Vad skulle hända om Göran Persson och hela hans regering gick med i nykterhetsrörelsen?”

MARIA

Supandet ökar mest i Sverige

 Sverige ligger på en tredje- plats när man mäter hur många 15-16 åringar som har ”råsupit” minst tre gånger de senaste tre månaderna. Bara Irland och Storbritannien är värre. Men supandets ökning är störst i Sverige: 56 procent upp sedan 1995. En bidragande orsak kan vara den ökande illegala alkohol- hanteringen, där inga åldersgrän- ser respekteras. Det här är ett stort problem – det ser vi också i vårt län. Därför måste vi vidta star- ka åtgärder för att begränsa till- gången till alkohol för våra ungdo- mar. Men vi måste också utforma lagar och regler. Vi måste se till att langning av alkoholdrycker som inköpts på Systembolaget också betraktas som ett allvarligt brott. Det är nödvändigt att reger- ingen tydliggör för Tullverket och polisen att de måste ge högsta prioritet åt arbetet med att hindra den illegala alkoholhanteringen. Mer resurser måste tillföras för att klara av situationen. För att politi- ken ska börja fungera har vi mode- rater i vår budget ökat de ekono- miska anslagen och föreslagit att man ska satsa nära, lokalt och regionalt. Om alkoholskadorna ska kunna begränsas är det hög tid att lyfta blicken och ta med fler aspekter än alkoholskatterna i denna ekvation.

KRISTER HAMMARBERGH
RIKSDAGSLEDAMOT (M),
NORRBOTTEN

Andlighet med förnuft

För en kristen tänkande männi- ska är det ofta beklämmande att läsa om människors syn på and- lighet och religion, inte minst när det kommer från djupt enga- gerade människor som borde veta bättre. Det är klart att det måste fin- nas utrymme för andlighet i IOGT-NTO men enbart under stor försiktighet. I möten mellan människor behövs respekt för andra människors erfarenheter men också möjlighet att kritiskt ifrågasätta människors åsikter. Världen mår bättre om religiösa och andliga övertygelser tål att bli ifrågasatta. Att människan har en själ och livet en mening är åsikter! Det vore fel om den åsikten i vil- ken form som helst (kristendom,

buddism, new age) blev en hörnsten för nykterhetsrörelsen. Låt nykterhetsrörelsen vara en sekulär rörelse som inte är rädd för att diskutera andliga värden men som inte exploaterar dem. Det finns stor kraft i att tala till människors andliga erfaren- heter, men det är ont om san- ning i dessa upplevelser. Vad en människa ser som gott kan en annan se som ont. Vill man ha mera andlighet i IOGT-NTO är det därför värt att först lära sig skilja mellan tro och vetande så att ingen tror att de ”andliga” skälen till ett nyk- tert liv är av samma sort som de medicinska och sociologiska. PER JOHAN RÄSMARK UPPSALA

Ett gott exempel som lönar sig

Vad skulle hända om Göran Persson och hela hans regering

gick med i nykter- hetsrörelsen? De skulle från högsta nivå kunna vara ett exempel för vår alkoholskada-

Lättare få knark än behandling

Jag jobbar i Malmö för att motive- ra missbrukare för behandling till ett drogfritt liv. Det är ofta en lång och mödosam process från det att man har lyckats så det första fröet till det ögonblick när personen verkligen bestämmer sig för att lägga av. Då gäller det att smida medan järnet är varmt, för ofta sker det när personen i fråga befinner sig i ett tillstånd av ångest och desperation. Då kommer ännu ett hinder på vägen. Man måste övertyga socia- lassistenter om att personen är motiverad, och så börjar ett utre- dande som ofta tar så lång tid att den sökande tappar tron på hjälp och ger sig ut i ännu mer ohejdat missbruk. Det kan kosta honom eller henne livet. Jag gjorde Narconon-program- met i slutet av 70-talet, och det räddade mitt liv. De sociala myn- digheterna måste se till att besluts- fattandet går mycket snabbare än det gör idag. Man skulle undvika en massa onödigt mänskligt lidan- de, och dessutom skulle betydligt fler liv kunna räddas, till samhäl- lets, drabbade familjers och enskil- da missbrukares fromma. JONAS GULLBERG

VÄLKOMMEN TILL DEBATTSIDAN I ACCENT!
Här ger olika debattörer sin syn på IOGT-NTO- rörelsens viktigaste frågor. Demokrati, kultursyn

och utveckling, medlemsvärning och opini- onsbildning. Här ska resonemangen föras till punkt. Det är vår förhoppning att inläggen ska

inspirera till fortsatt diskussion. På föreningsmö- tet, kommande kongresser eller hemma vid köks- bordet.

VÄLKOMMEN TILL ACCENTS BREVSIDA!
Vad tycker du om Accent? Vad tycker du om IOGT-NTO? Vad tycker du om den svenska alko-

holpolitiken? Vad tycker du om...? Skriv och berätta! Brevsidan står alltid öppen för dig. Men skriv kort. Då får fler plats.

SKRIV TILL:
Accent, Brev, Box 12825, 112 97 STOCKHOLM.
Eller e-post accent@iogt.se

En ny stor studie har kommit fram till att det är ett systematiskt fel i alla undersökningar som visar att måttlighetsdrickare är friskare än helnykterister. Men kommer den måttlighetsdrickande allmänheten att ta till sig informationen. Troligtvis inte.

Vi väljer våra sanningar

Eva Åhlström,
chefredaktör
Accent

I många år har vi fått höra att vin är nyttigt för hjärtat, och att de som dricker måttligt lever längre än de som inte dricker alls. Undersökning efter undersökning har presenterats som visar att nykterister löper större risk att dö av hjärt- och kärlsjukdom än de som dricker ”ett glas vin om dagen”.

För några veckor sedan presenterades en studie som visar att det finns ett systematiskt fel i de undersökningarna. Till kategorin nykterister räknas i de flesta av dem personer som slutat dricka alkohol eller minskat sin konsumtion i samband med att de blivit äldre och sjukare. De få studier som rensats för detta systematiska fel ger inte belägg för att alkohol skulle ha någon skyddande effekt på hjärtat.

I denna så kallade meta-analys (analys av analyser) slår en grupp forskare under ledning av Kaye Fillmore vid University of California alltså håll på en etablerad ”sanning” om alkoholens nytthet. En rätt sensationell nyhet, eller hur?

Accent berättar mer om studien på nyhetssidorna i det här numret, nyhetsbyrån Drugnews har presenterat den, och någon enstaka tidning har nämnt den. Men de stora drakarna, som med jämna mellanrum lyfter fram nya studier som bekräftar vinets nytta för hjärtat, har varit måttligt intresserade.

FÖRVÄNANDE? EGENTLIGEN INTE. Som nykterist har jag ofta ondgjort mig över journalistkollegor som så gärna lyfter fram varje liten studie som kan tyda på att alkohol är nyttigt men som sällan eller aldrig skriver om alla bevis för alkoholens bidrag till sjuklighet, skador och för tidig död. Samtidigt vet jag av egen erfarenhet precis hur de reagerar.

För ett par år sen läste jag en artikel om att kaffe minskar risken för diabetes. Ju fler koppar desto bättre, enligt en finsk undersökning. Inte ens krav på måttlighet alltså. Vilken fantastisk nyhet! Som inbiten kaffedrickare borde jag vid det laget vara fullständigt impregnerad mot diabetes.

Vid kaffeautomaten på jobbet ville jag förstås dela med mig av den goda nyheten – bara för att upptäcka att alla inte var lika entusiastiska. En kollega undrade lite försynt hur magen skulle klara tio

FOTO: PHOTOS.COM

”Det är alltså inte brist på information som gör att så många av oss inte lever så hälsosamt som vi borde.”

koppar kaffe om dagen och om det verkligen kunde vara bra för hjärtat. Kaffe är ju ändå ett gift.

Vilken glädjedödare, tyckte jag, samtidigt som det förstås blev omöjligt att inte se parallellen till mina och andras reaktioner på nyheter om alkohol. Som kaffeälskare tar jag till mig den positiva informationen om kaffet och förtränger den negativa, på samma sätt som den som gärna dricker vin eller starkare drycker sällar i informationen om alkoholens positiva och negativa effekter.

SELEKTIV PERCEPTION KALLAS det på forskarspråk. I störtfloden av information som sköljer över oss tar vi till oss det vi vill höra eller se, det som stämmer med och bekräftar våra värderingar, och väljer bort det som är obehagligt och inte passar.

Sen förundrar vi oss över att människor inte bryr sig om all information som de blir dränkta med om nyttiga och skadliga levnadsvanor.

Det är alltså inte brist på information som gör att så många av oss inte lever så hälsosamt som vi borde, och som vi vet att vi borde. Frågan är om och i så fall hur den insikten påverkar folkhälsoarbetet – och alla som tror att informationskampanjer ska lösa problemen med alkohol och andra droger. ■

Accent ges ut av IOGT-NTO, UNF, Ungdomens Nykterhetsförbund och JUNIS, IOGT-NTOs Juniorförbund. Medlemsorgan också för SLN, Sveriges Lärares Nykterhetsförbund.

Pressläggning detta nummer: 10 april

EVA ÅHLSTRÖM
Chefredaktör,
ansvarig utgivare
08-672 60 51
eva.ahlstrom@iogt.se

MÅRTEN GUDMUNDHS
Redaktionssekreterare
08-672 60 50
marten.gudmundhs@iogt.se

MARIA ZAITZEWSKY
Kulturredaktör, reporter
08-672 60 56
maria.zaitzewsky@iogt.se

PATRIK SANDSTRÖM
Hälsoredaktör, reporter
redigering, layout
08-672 60 54
patrik.sandstrom@iogt.se

LENA MATTSSON
Bildredaktör
lena.mattsson@iogt.se

EDUARDO MUTIS
Vik. bildbehandlare
08-672 60 53
eduardo.mutis@iogt.se

ANNONSER

Info Reklambyrå
Janne Moréus
tel: 0221-213 40
mobil: 070-346 34 62
e-post:
janne@infoklam.nu
Adress: Glasgatan 21
731 30 Köping

ADRESS:
Accent,
Box 12825
112 97 STOCKHOLM,
tel: 08-672 60 50,
fax: 08-672 60 01.
e-post:
accent@iogt.se

IOGT-NTO-förbundet
tel: 08-672 60 00
Besöksadress:
Gammelgårdsv. 38
Stora Essingen

ADRESSÄNDRING:
tel: 08-672
60 38 39
fax: 08-672
60 01
ISSN-NR:
0349-8406

TRYCKERI
VTT Grafiska, Vimmerby

Obeställt material
Alla bidrag till tidningen är välkomna, men redaktionen svarar inte för insända, obeställda texter och bilder samt förbehåller sig rätten att redigera insänt material.

Lagring
Allt material i tidningen Accent lagras och kan publiceras elektroniskt. Icke anställda måste meddela eventuellt förbehåll mot sådan lagring och publicering. I princip publiceras inget material med sådant förbehåll.

MEDLEM I SVERIGES TIDSKRIFTER

NÄSTA NUMMER

ACCENT NR 5 SOM UTKOMMER DEN 9 JUNI

ACCENT SER NYKTERT PÅ VALRÖRELSEN

Inför höstens val har Accent granskat partiernas alkoholpolitik, inte bara i partiprogrammen utan också i praktiken. Hur ser de på skatter och införselkvoter, internetsprit, missbrukarvård och andra aktuella frågor – och hur agerar de i riksdagen, landstingen och kommunerna?

GOTSKA SANDÖN

En ö full av sand och skog och bara hav runtomkring. Kan det vara något? Om. Har man väl upptäckt Gotska sandön är det svårt att få bort sanden, solen och havet som envist klipper sig fast i hjärtat.

NYA I RÖRELSEN: HUR GÅR DET?

Hur går det för Maria, Conny och Fahreta? I årets första nummer av Accent berättade tre av alla de nya medlemmarna i IOGT-NTO om varför de gått med och vad de förväntar sig av sitt medlemskap. Nu träffar vi dem igen för att få veta hur det går för dem och hur de ser på sitt engagemang idag.

LÄKARE BLIR DECKARFÖRFATTARE

Många deckarförfattare är läkare eller patologer i botten. Är det så att läkarens närhet till döden inspirerar till kluriga intriger? Accent har mött läkarna-författarna Åsa Nilsson och aktuella Karin Wahlström.

Prenumerera på accent

SVERIGES STÖRSTA TIDNING OM DROGER OCH NYKTERHET

Läs om sociala frågor, kultur och det goda livet. Månadsmagasinet Accent innehåller en spännande blandning av allvar och livsglädje. Tio gånger om året kommer den i din brevlåda. Med mycket läsning, bildreportage och överraskningar.

Prenumerera du också! Det kostar bara 200 kronor för ett år.

☐ Javisst, jag vill börja prenumerera på Accent. ☐ Jag vill ha Accent

Namn:.....

Adress:.....

Telefonnummer:.....

Skicka talongen till:

Accent, Box 12825, 112 97 Stockholm eller faxa på 08-672 60 01 eller skicka e-post till accent@iogt.se

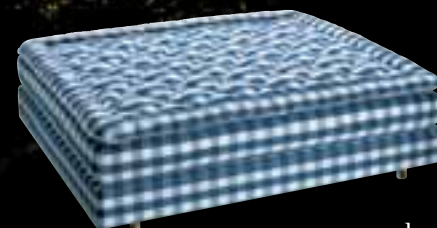

POSTTIDNING B
Accent, Box 12825
112 97 Stockholm

Träd som vuxit långsamt i norrländska skogar
blir starka ramar i Hästens sängar.
Något så skönt som en Hästens måste ju hålla länge.

Den naturliga sömnen
Hästens
sedan 1852

www.hastens.com